

A
BORSODI
TÁJHÁZ
KÖZLEMÉNYEI
39–40

**A Borsodi Tájház
közleményei
39–40**

A Borsodi Tájház
közleményei
39 – 40

2016

A BORSODI TÁJHÁZ KÖZLEMÉNYEI 39–40.

20. évfolyam 1–2. szám
2016

Szerkeszti:

HADOBÁS PÁL

Technikai munkatárs:

SLEZSÁK ZSOLT

A borítón:

Edelényben, honfoglalás kori sírban talált
szőlőfürtös bronz fülbevaló a Borsodi Tájház kiállításán.
(Fotó: Mészáros Csaba)

A hátsó borítón:

Molnár Oszkár polgármester, dr. Boros Anita helyettes államtitkár,
Demeter Zoltán országgyűlési képviselő és
a Szent Miklós Görögkatolikus Általános Iskola két alsó tagozatos
diákja elhelyezi az időkapszulát a Tanuszoda alapkövében.
(Fotó: Dely Diána)

© MKKM, Edelény

HU ISSN 1418 – 2211

Felelős kiadó: HADOBÁS PÁL, *az Edelényi Művelődési Központ,
Könyvtár és Közérdekű Muzeális Kiállítóhely igazgatója.*

Készült az Edelényi Művelődési Központ, Könyvtár és Közérdekű
Muzeális Kiállítóhely számítógépes szövegszerkesztőjén 2016-ban.

Nyomdai munkák:

www.konyvmuhely.hu

Az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulója

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár munkatársa, Kis József több kötetben dolgozta fel a megye településeinek 1956-os eseményeit. 2008-ban jelent meg a levéltár kiadásában az a kötet, amely az Edelényi Járással is foglalkozik. Az alábbiakban az abodi, a balajti, a borsodsziráki, a damak-hegymegi, a finkei, a ládbesenyői, a szendrői és a szendrőládi eseményekről szóló rész közlésével tisztelgünk a forradalom emléke előtt a 60. évforduló alkalmával. Az edelényi eseményekről A Borsodi Tájháza közleményei 19-20. (2006) számában tettük közzé Kis József írását.

Itt jegyezzük meg, hogy az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulójára dr. Hatvani Zoltán összeállításában megjelent egy könyv, Forradalom és megtorlás: Edelényi járás 1956-57 címmel, az „56-os Bódvavölgyi Munkástanácsok” Közhasznú Alapítvány kiadásában, valamint a város ekkor avatta fel az edelényi eseményekben részt vettek tiszteletére az 1956-os emlékművet.

2016-ban, az 1956-os forradalom 60. évfordulóján dr. Hatvani Zoltán édesapjáról, dr. Hatvani Viktorról az Edelényi járási munkástanács elnökéről készített könyvet Apám hitte... címmel, az 1956-os Emlékbizottság támogatásával, kiadója a Szendrői Ifjúságért Alapítvány.

Abod (68-69. oldal)

Október 27-én felvonulást tartottak, majd megválasztották a község 15 tagú munkástanácsát. Elnöke ifj. Papp Zoltán földműves lett. A tagok nagy része földműves volt, de tagja lett Szemán Gyula iskolaigazgató is. A munkástanács leváltotta a tanács vezetőit, s átvette a község vezetését. 14 pontos követelést állítottak össze, amelyben követelték – többek között – az elkobzott földek visszaadását. A községben eltávolították a vörös csillagokat és a vörös zászlókat.¹⁶¹ A községhez tartozó abodkirálykúti állami gazdaságban is megalakult a munkástanács, elnöke Szabados János raktáros lett. A járási tanács vb november 30-án jóváhagyta Bajusz Gyula vb elnök leváltását és

Marcinkó Zoltán – volt községi és járási munkástanács-tag – vb elnökké való beállítását. Ezt a határozatot a járási tanács vb később felülvizsgálta, azonban 1957. február 8-i ülésén jogosnak ismerte el. 1957. április 27-én cikk jelent meg az Északmagyarországban, amely Marcinkó Zoltánt támadta. Azzal vádolták, hogy másokkal együtt kommunistákat terveztek felakasztani Ládbesenyő községben. A cikk kifogásolta, hogy Marcinkó még a község élén van: „Csak az a meglepő, hogy az egyik személy még ma is tanácselnök Abodon, de meddig?”¹⁶² A támadások hatására a járási tanács végrehajtó bizottsága május 24-i ülésén Marcinkó Zoltánt felmentette tisztsége alól az „ellenforradalom” idején tanúsított magatartása, és fenyegetőző kijelentése miatt. Az indoklás szerint Marcinkó a ládbesenyői vb titkárt és több tanácsi dolgozót akasztással fenyegetett meg, amit a besenyőiek jegyzőkönyvileg igazoltak. A járási tanács vb következő ülésén Andó Pál abodi adminisztrátort bízta meg az elnöki teendők ellátásával.¹⁶³ 1957-ben a községi munkástanács majdnem teljes tagságát lefoglák. Papp Zoltán munkástanácselnököt, Marcinkó Zoltán géplakatos és Andrejkó László földműves munkástanács-tagokat – a Politikai Nyomozó Osztály nyilvántartása szerint – bírósági eljárás alá vonták, végül mégsem ítélték el őket. Ifj. Olajos János földműves, Fecsó József földműves, ifj. Medve P. Ferenc földműves, Gyöngyösi József földműves, Szemán Gyula tanító, Zsemkó János földműves, Papp György földműves, Drótos Z. József földműves és ifj. Zagraj László földműves munkástanács-tagokat internálták. Szabados János tevékenysége miatt hosszú ideig állt rendőri felügyelet alatt.¹⁶⁴

Balajt (69-70. oldal)

Október 27-28-a körül az edelényi községi munkástanács küldöttei érkeztek a községbe, hogy segítsenek a helyi munkástanács megalakításában. A küldöttség tagja volt Tóth István és Szabó István, a járási tanács elnöke is. Gyűlést hívtak össze, amelyet Szabó István nyitott meg, majd Tóth István ismertette az edelényi munkástanács 18 pontos határozatát. Tóth elszavalta a Nemzeti Dalt és közölte, hogy munkástanácsot kell választani. A kb. 1 órás gyűlésen a munkástanácsot végül mégsem választották meg.¹⁶⁶ Később megválasztották a 3 tagú munkástanácsot, amely Becs György elnökletével leváltotta a

tanács vezetőit, Tóth Lajos vb elnököt, Osváth László vb titkárt, és átvette a község vezetését.¹⁶⁷ Az iratokból nem derül ki, kik kerültek ekkor a tanács élére. Csupán annyi állapítható meg, hogy ismeretlen időben a vb titkára Molnár Oszkár lett. Őt a járási tanács vb 1957. május 24-én mentette fel tisztsége alól, s helyére Tóth Lajost vb titkárnak, Szabó Józsefet vb elnöknek bízta meg.¹⁶⁸ Becs Györgyöt a megtorlás idején internálták.

Borsodszirák (73-74. oldal)

Október 27-én 10 tagú munkástanácsot választottak, amelynek elnöke Demeter Béla földműves lett. A munkástanács Juhász Ferenc vb elnököt leváltotta és átvette a község vezetését. A községi párthelyiséget a lakosok feltörték, iratait az utcára szórták, a helyiséget a munkástanács visszaadta régi tulajdonosának. November végén élelmiszergyűjtést szerveztek, az összegyűjtött élelmet a rudolftlepi munkástanácsnak szállították el. A munkástanács november 4-e után is működött. December 5-én a munkástanács és a tanács végrehajtó bizottsága közös, rendkívüli közgyűlésén Demeter Béla munkástanácselnök beszámolt a sikeres élelmiszergyűjtésről, majd javaslatára határozatot hoztak, hogy a megmaradt élelmet és pénzt a miskolci iskolákban a forradalom következtében árván, vagy félárván maradt gyermekek megsegítésére fogják felhasználni. Határozatban rögzítették, hogy a római katolikus ünnepnapok megtartása kötelező, azaz ezeken a napokon szünetel az iskolai tanítás. December 10-én a kormány rendeletében feloszlatta a területi munkástanácsokat, így a borsodsziráki is megszűnt. December 12-én a végrehajtó bizottság rendkívüli ülést tartott, amelyen Lovász Gergely vb titkár bejelentette, hogy a járási tanács rendelkezése nyomán két munkástanácstaggal kell kiegészíteni a végrehajtó bizottságot. Az ülésen egy vb tag lemondott, így végül három volt munkástanácstagot választottak be a végrehajtó bizottságba, Demeter Bélát, Buri Ferencet és Németh Mihályt. Demeter Béla a későbbiek folyamán, mint a vb elnökhelyettese működött. A járási tanács – azzal az indokkal, hogy a vb elnöki állást nem töltetik be – nem engedélyezte, hogy megválasszák a tanács elnökévé, ezért a községi tanács január 22-én Demeter Bélát tiszteletbeli megbízott tanácselnöknek választotta meg, egyben a megürese-

dett választói körzetbe ugyancsak őt javasolta jelöltnek. Márciusig így a munkástanács kooptált tagjai részt vettek a vb ülésein, annak döntéseiben. Bár a járási tanács vb Juhász leváltását 1957. február 8-án jogosnak ismerte el, március 6-án azonban Sándor Dezső, a járási tanács küldöttje – a végrehajtó bizottság rendkívüli ülésén – bejelentette, hogy a járási tanács vb visszahelyezte funkciójába a leváltott Juhász Ferencet, valamint azt, hogy a munkástanács kooptált tagjai a későbbiek folyamán nem vehetnek részt az üléseken.¹⁷⁵

A megtorlás során a munkástanács tagjai közül Demeter Béla elnököt, Demeter János földművest, Juhász József földművest internálták, Németh Mihály bányászt pedig őrizetbe vették.

Damak – Hegymeg (74-75. oldal)

Október 26-án, az országos forradalmi események hallatára, Beőr Sándor hajtó fejszével összetörte a tanács háza és a földműves szövetkezet népköztársasági címerrel ellátott tábláját. Másnap, október 27-én választották meg a 12 tagú helyi munkástanácsot, amelynek elnöke ifj. Füzéri István, elnökhelyettese Ujj Zoltán, a tanács tagja, titkára pedig Szabó Tamás lett. (Nincs arról információnk, hogy Hegymeg községben külön munkástanács alakult volna.) A munkástanács 8 pontos követelést állított össze, amelyben követelték az 1951-es tagosítás felülvizsgálatát és eltörlését, a jogtalanul elvett ingó és ingatlan visszaszolgáltatását volt tulajdonosainak, a beszolgáltatás és az adó helytelen rendszerének felülvizsgálását, a kötelező biztosítás és a zsidózsma eltörlését. Határozatot hoztak továbbá őrség felállítására a segédrendőrök és a körzeti rendőrmegbízott bevonásával. A munkástanács nem csatlakozott a sztrájkfelhíváshoz. Kijelentették, hogy „munkástanács a dolgozókkal együtt arra az állápontra jutott, hogy sztrájkot nem kezd, mert a sürgős őszi munka megkezdését tartja szem előtt, hogy a jövő évi kenyér biztosítva legyen.”¹⁷⁶ A munkástanács egy rövid időre átvette a község vezetését Szabó Bálint vb elnöktől és Almási Imre vb titkártól, azonban azt november 4-e után visszaadta. A megyei gyakorlatnak megfelelően – a területi munkástanácsok országos megszüntetése után – a feloszlatott munkástanács néhány vezetőjét, köztük Füzéri Istvánt és Ujj Jánost kooptálták a tanács végrehajtó bizottságába. 1957. január végén

alakult meg a községi MSZMP szervezet, titkára Mészáros János lett. Március 13-án, az MSZMP taggyűlésén a tagság javasolta, hogy „az ellenforradalom idején megválasztott munkástanács tagjait, akik még jelenleg is a végrehajtó bizottságban vannak, a község vezetői távolítsák el, és olyan elvtársat állítsanak oda, akik a szocializmus mellett foglalnak állást és a proletárdiktatúra megvalósításáért fognak harcolni.”¹⁷⁷ A tanács március 22-én tartotta első ülését a forradalom kitörése óta. beszámolójában Szabó Bálint tanácselnök hosszasan foglalkozott a községi eseményekkel. Megállapította, hogy „ezekben a nehéz időkben még a tanácstagsága sem volt szilárd és ennek folytán nagyon nehéz volt a függetlenített vezetők munkája is... Községünkben nyíltan az események ideje alatt különösebb megmozdulások nem voltak, inkább burkoltan gondolva az esetleges következményekre. Nem egy esetben voltak hangok községeinkben is a feketelistáról, azonban biztosan senki sem tud róla”.¹⁷⁸ A párt április 24-i gyűlésén Mészáros János párttitkár kijelentette, hogy „Az ellenforradalom idején a község területén is akadtak ellenforradalmárok, akik leverték a vörös csillagot a szövetkezet és községi tanács táblájáról. Nem lehet és nem fogjuk takargatni ezeket az elemeket, és kérjük a felsőbb szerveket hassanak oda, hogy kapják meg méltó büntetésüket érte”.¹⁷⁹ 1957. június 22-én Beőr Sándort letartóztatták, majd izgatás és társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett rongálás vádjával 10 hónapi börtönbüntetésre ítélték.

Finke (77-78. oldal)

Az edelényi tüntetés hírére a községben falugyűlést tartottak, majd munkástanácsot választottak, amelynek elnöke valószínűleg Bubenko Béla tsz darálás lett.¹⁸⁴ Bubenko képviselte a községet az edelényi járási munkástanácsban is. A forradalom idején a termelőszövetkezet feloszlott. November második felében Gajdos István tanácselnököt leváltották, s helyére Bubenko Bélát választották meg. Bubenko megválasztását a járási tanács vb jóváhagyta.¹⁸⁵ 1957. február 15-én Kocsis Mihályt miskolci karhatalmistát tartóztatták le, mert „elégette a vörös zászlót és a faluban szervezte az ellenforradalmat”.¹⁸⁶ 1957. március 14-én jelent meg a községi eseményekről szóló cikksorozat első darabja a megyei lapban. A szélsőségesen rá-

galmazó cikk feketelistáról beszélt: „Összejöttek egy páran, állítólag egy istállóban és megtárgyalták, hogy kiket kell felakasztani. Vagy két kulák, meg egy-két nekikeseredett paraszt összeült és ítéletet mondott élet és halál felett. Aztán mégsem akasztottak... Nem akasztottak, mert november 4-én „beavatkoztak a szovjet katonák.”¹⁸⁷

Ládbesenyő (92. oldal)

Október 27-én alakult meg a község 23 tagú munkástanácsa, amely átvette a községben a vezetést.²¹⁹ Egy később megjelent újságcikk szerint „Listát állítottak fel azokról, akiket ki fognak végezni. Betörték a tanácsolházára, a szekrényt feltörték, zászlókat égettek és sárba tiportak... dobszó útján, hangos híradón keresztül tájékoztatták az embereket. Például minden hadköteles férfi két órán belül köteles felkészülni. Kétnapi hideg ételmet és takarót köteles hozni magával. Csatlakozni kell – hangzott a felhívás – községen átvonuló felkelőkhöz. Kik ellen? Ugyanis ez november 2-án volt, a szovjetek ellen. Akadtak megtévedt emberek, akik készültek, és akik tudatosan tették ezt, de a nagy többsége a népnek nem készült... Tervük azonban megsemmisült, mert november 4-én újból megjelent a szovjet katona a csata mezején... A munkás-paraszt kormány első nyilatkozata elhangzott a rádióban. A nyilatkozat elhangzása után Abodról átjött személyek is gyorsan hazamentek dolguk végezetlenül, ugyanis a kommunistákat jöttek akasztani Ládbesenyőre.”²²⁰

Szendró (111-116. oldal)

Október 24-én a szendrői Erdőgazdaság két dolgozója, dr. Kovács Lajos tervelőadó és Dzsupsin György a kormány politikája ellen tiltakozva beadványt készítettek, amelyben kérték a megyei Pártbizottságot, hogy politikai ügyekben mellőzzék a statáriális eljárást, továbbá kérték a szovjet csapatok kivonását, valamint az erdészeti dolgozók bérének emelését. Beadványukat az erdészet összes dolgozója aláírta az igazgató, Nemcsák János kivételével, majd azt a személyügyi előadó – aki egyben párttitkár is volt – juttatta el a Megyei Pártbizottsághoz.²⁷⁵

Október 26-án reggel 9-10 óra körül a piactéren gyűlést tartottak több száz lakos részvételével. A parázs hangulatú gyűlésen több fel szólalás hangzott el. Beszédet L. Molnár György bányász és Lukács János tanácselnök mondott. A tüntetők megkoszorúzták a téren lévő hősi emlékművet, majd a tanácsházára vonultak, ahol a miskolci DIMÁVAG Gépgyár 21 pontos követelése alapján összeállították a helyi követeléseket. A pontokkal küldöttség indult gépkocsival a megyeszékhelyre, ahol átadták a megyei munkástanácsnak.

A felvonulást követően traktorral lerombolták a szovjet hősi emlékművet.²⁷⁶

Október 26-án a főmérnök kezdeményezésére megválasztották a szendrői Erdőgazdaság 6 tagú munkástanácsát. A munkástanács október 30-án felfüggesztette állásából az igazgatót és a személyi előadót, utóbbit azért, mert munkaköre a forradalom alatt megszűnt. Az igazgató felfüggesztésének az volt az oka, hogy népszerűtlensége miatt biztonsága veszélyben volt, így a munkástanács kérte őt, távozzon el, nehogy baja essen. Az igazgató eltávozott, azonban telefonon továbbra is tartotta a kapcsolatot az erdőgazdasággal. A főmérnök nem értett egyet a munkástanács működésével, ezért a forradalom idején nem dolgozott. Ezért a munkástanács határozatban jelentette ki, hogy a főmérnök nem gyakorolhatja jogait.²⁷⁷

A községi munkástanácsot október 27-én este választották meg a kultúrházban. A választás előtt Lukács János tanácselnök egy listát állított össze a jelöltekről, majd az alapján választották meg a testületet. A munkástanács elnöke dr. Hatvani Viktor raktárkezelő lett.²⁷⁸ A választás után Hatvani beszédet mondott, amelyben nyugalomra intette a lakosságot. Ezután nemzetőrséget állítottak fel, amelynek parancsnoka Varga Ferenc rendőrtörzsőrmester lett. Lukács János vb elnök át akarta adni a tanácsháza kulcsát Hatvaninak, azonban ő ezt visszautasította és kérte, hogy a vb továbbra is dolgozzon, intézze az ügyeket a munkástanács nevében. A munkástanács Hatvani elnöklete alatt senkit nem távolított el.²⁷⁹ Lukács vb elnök a választás után értesítést küldött a községhez tartozó Csehi-pusztai lakosaihoz, hogy ott is válasszák meg a munkástanácsot. A csehi-pusztai választást Tamás Pál tanácsstag szervezésében október 28-án tartották meg.²⁸⁰

Varga Ferenc nemzetőrparancsnok kifogásolta, hogy a nemzetőrök egy részének nincs fegyvere, a községben lévő 5 rendőrrel pedig a

közbiztonsági szolgálatot nem tudja ellátni. A törzsőrmester javasolta, hogy szerezzenek fegyvert a határőrségtől. Hatvani Viktor, L. Molnár György és Kovács Lajos ezért Szinpetribre mentek, de az ottani határőrség parancsnoka elutasította kérésüket. Ezután a szögligeti határőrségen próbálkoztak. Kérésük teljesítését Gulyás Pál főhadnagy szintén megtagadta, azonban miután telefonon a miskolci kerületi parancsnokságtól engedélyt kapott a kiadásra, két puskát adott át hozzávaló töltenyekkel együtt Hatvaniéknak.²⁸¹

Október 29-én tartották az edelényi járási munkástanács választását, amelyre meghívták Szendrő küldöttségét is. A választáson a község képviselőiben Hatvani Viktor, L. Molnár György, Kovács Lajos és Dudás János földműves jelent meg. A járási munkástanács ideiglenes elnökének Hatvanit választották. Október 30-ra Hatvani Szendrőn gyűlést hívott össze, amelyen bejelentette lemondását. A megüresedett munkástanács-elnöki tisztségre Berezsnyák Istvánt jelölték, de ő vonakodott elvállalni. Miután azonban Hatvani Viktor kijelentette, hogy „a tanácsnál minden marad, mint idáig volt, a tanács végzi munkáját”, Berezsnyák elfogadta jelölését, így a munkástanács elnökévé őt választották. Ezzel a gyűlés befejeződött, így az emberek oszladozni kezdtek. Ekkor Hajdú Dániel szólalt fel és kérte, hogy akik a Kisgazda Párt tagjai voltak, illetve tagjai szeretnének lenni, maradjanak, mert újraalakul a párt. A gyűlésen vita alakult ki, mert nem tudták eldönteni, hogy lehetnek-e tagjai a pártnak azok a személyek, akik a párt feloszlása után az MDP tagjai lettek. Dudás János javasolta, hogy az MDP-tagok addig, míg az elmúlt 12 évben végzett tevékenységüket ki nem vizsgálják, vezető szerepet ne töltsenek be a pártnak. A gyűlésen vita alakult ki a párt székhelyével kapcsolatban is. Többen az MDP párthelyiséget kívánták lefoglalni, mások inkább a begyűjtési irodát javasolták, mivel az már úgymint megszűnt. Ezután intézőbizottságot választottak (elnöke Hajdú Dániel lett) és eldöntötték, hogy november 4-én tartják meg a párt alakuló ülését.²⁸²

Október 29-e után a járási munkástanács utasítására beszédtek a községben található vadászfegyvereket. Október 29-én a járási munkástanács egységes járási karhatalom felállításáról határozott. Ennek érdekében a járás területét öt körzetre osztották. Az egyik körzet központja Szendrő volt, hozzátartozott eszerint Galvács, Abod, Királykút, Szakácsi, Irota, Szalonna, Meszes és Martonyi települések.

A határozat szerint minden egyes község köteles volt küldeni 1-1 nemzetőrt az Edelényben székelő „súlyponti szakasz”-ba, amelynek feladata az volt, hogy rendzavarás esetén a helyi nemzetőrség segítségére siessen. A határozat szerint továbbá minden körzet székhelyén egy parancsnok vezetésével nemzetőregységet kellett közös szálláson tartani, amelyet rendzavarás esetén a központból riadó-gépkocsival rövid időn belül fegyverrel láttak volna el, hogy megszüntessék a problémát. A járási munkástanács 16 fős fegyveres csoport felállítására szólította fel Szendrő körzetet. A csoport felállításáról a szendrői munkástanács november 1-jei ülésén tárgyalt Koritsánszky Dezső vb titkár jelenlétében. Az ülésen a tanácstitkár ismertette a járási rendelkezést, majd a csoport parancsnokául Tamás Pált választották meg. A parancsnokságot sem Tamás, sem az utána jelölt Kertész László tanító nem vállalta el. Végül Ivanics Jánost jelölték, aki némi vonakodás és rábeszélés után elvállalta a megbízatást. Ivanics ezután tárgyalást folytatott Varga Ferenc nemzetőrparancsnokkal, s tőle a szolgálat ellátására 1 db. hadipuskát kapott. A 16 fős fegyveres csoport részére a munkástanács a tanácsházán biztosított helyiséget. Az egység sem november 2-án, sem 3-án nem kapott útmutatást a járástól feladatára vonatkozóan, ezért Ivanics november 3-án telefonon közölte a járási munkástanáccsal, hogy céltalannak látja külön fegyveres csoport létrehozását.²⁸³

November 4-én a munkástanácsot telefonon utasították, hogy két órán belül szedjék össze a községben található fegyvereket, különben eljárást indítanak ellenük. A fegyverekért rövidesen szovjet katonák érkeztek, s mindet elvitték.²⁸⁴

November 7-e után az erdőgazdaság munkástanácsa kérésére az igazgató ismét munkába állt. December elején azonban már a munkástanács kérte a felsőbb szervektől az igazgató elbocsátását. E célból többször indult küldetés Budapestre, de kérésüket a Főigazgatóság visszautasította.²⁸⁵

November közepe táján egy szovjet alakulat érkezett a községbe. Összehívták a munkástanács tagjait, vezetőit és közölték velük, hogy működésük befejeződött, s a tanács vezetőit állították a helyükre. Közben a tanácsháza előtt nagyobb tömeg jött össze figyelve, hogyan hurcolják el a szovjet emlékmű ledöntésében főszerepet játszó

személyt. A helyi vezetők kérésére végül eltekintettek a megfélemlített személy örízetbe vételétől.²⁸⁶

December 3-án tartotta első ülését a községi tanács végrehajtó bizottsága a forradalom kitörése óta. A vb – mivel Palásthy István vb elnökhelyettes családi okokra hivatkozva lemondott – elnökhelyettesé Drótár Istvánt választotta, majd határozatot hoztak a testület munkástanács tagokkal történő feltöltéséről. A munkástanács tagjai közül Hatvani Viktort, Pintér Józsefet és Recski Pált választották be a vb soraiba. Sem Drótár István, sem az egykori munkástanács tagok nem voltak tagjai a tanácsnak. A vb ülésén tárgyaltak továbbá az októberben lerombolt szovjet hősi emlékmű helyreállításáról is. Lukács ismertette, hogy a napokban „kint járt katonai küldöttség 85 %-ban késznek találta az emlékművet”, ezért kérésükre határozatot hoztak a szükséges kisebb munkálatok elvégzéséről. A végrehajtó bizottság következő ülésén újabb változás állt be a testületben. Két vb tag ugyanis lemondott tisztségéről, ezért az ülésen a lakosság körében nagy népszerűségnek örvendő Gecsó István gazdálkodót kooptálták helyettük. Az ő tagsága azonban igen rövid életű maradt, hiszen már a következő, január 28-i ülésükön megszüntették az ő és Recski Pál kooptálását, mert egy időközben megjelent rendelet megállapította, hogy a végrehajtó bizottságnak nem lehet több tagja, mint azelőtt volt. A testület tagságában február közepén ismét változás állt be. A felsőbb szervek ugyanis kifogást emeltek Hatvani Viktor vb tagsága ellen járási munkástanács-elnökségére hivatkozva, ezért a községi tanács vb február 18-án visszahívta tagjai közül.²⁸⁷ Március elején megalakult a községi MSZMP alapszervezet, titkára Simkó Pál lett. A munkástanács tagjai közül Pintér József és Drótár István június közepéig voltak a vb tagjai, amikor ugyanis választás folyt le a megüresedett választókerzetekben, másokat választottak be.

A megtorlás 1957 tavaszán kezdődött. A felelősségre vonás elől L. Molnár György emigrált. Hatvani Viktort és Kovács Lajost azonban 1957. március 3-án, illetve 4-én letartóztatták, majd az edelényi járási és községi munkástanács, illetve nemzetőrség vezetőivel együtt perbe fogták őket. Első fokon dr. Hatvani Viktort életfogytiglani, Kovács Lajost 7 évi börtönbüntetésre ítélték. Kovács büntetését másodfokon 4 évre mérsékeltek.

1957. május 5-én Princz Józsefet, ismeretlen időben G. Bári Zoltánt tartóztatták le, azonban ellenük nem indult bírósági eljárás.

1958. június 23-án Dudás Jánost és Berezsnyák Istvánt tartóztatták le. A szabadlábban védekező Ivanics Jánossal együtt bíróság elé állították őket. Szervezkedésben való részvételért Dudást első fokon 1 évi, Berezsnyákot és Ivanicsot pedig 6-6 hónapi börtönbüntetésre ítélték. Dudás büntetését másodfokon 8 hónapi börtönre csökkentették.

Szendrőlád (116-117. oldal)

Október 27-28-a körül fiatalok egy csoportja követelte, hogy a tanácsházán lévő vörös zászlót távolítsák el. Ekkor érkezett meg az edelényi községi munkástanács küldöttsége, hogy segítsenek a helyi munkástanács megalakításánál. A küldöttség tagja volt Tóth István, Suszter János és Szabó István, a járási tanács elnöke. Utasításukra H. Veres Lajos tanácselnök kiadta a vörös zászlót, amit a fiatalok az utcán elégettek. Bár H. Veres Lajos közölte az edelényiekkel, hogy másnapra tervezték a választást, követelésükre falugyűlést hívtak össze. Az egybegyűltekkal Tóth István ismertette az edelényi munkástanács 18 pontos határozatát, majd elszavalta a Nemzeti Dalt. Ezután 7 tagú munkástanácsot választottak, amelynek elnöke dr. Bodnár József lett. A munkástanács megbízható katonaviselt lakosokból 15-20 fős őrséget szervezett. A rendőrőrs vezetését Varga Ferenc rendőrtől két nap múlva Fazekas István vette át. A munkástanács leváltotta a tanács vezetőit, csupán az adminisztratív dolgozókat hagyta a helyén.²⁸⁸ Dr. Bodnár Józsefet a megtorlás idején internálták.

Jegyzet

Abod

¹⁶¹ Politikai Nyomozó Osztály összefoglaló jelentése. 609. o.

¹⁶² Meddig tanácselnök még? Északmagyarország. 1957. ápr. 27.

¹⁶³ B.-A.-Z. m. Lt. XXIII-202. Jegyzőkönyv az edelényi járási tanács vb 1957. máj. 24-i, jún. 7-i üléseiről.

¹⁶⁴ Politikai Nyomozó Osztály összefoglaló jelentése. 609-610. o.; B.-A.-Z. m. Lt. XXXV/1. 22. f. 2/14. ő. e. Határozat tervezet Szabados János ügyében. 1959. nov. 9.

Balajt

- ¹⁶⁶ B.-A.-Z. Lt. XXV-3. Nb. 1075/1957. sz. ítélet Hatvani Viktor és tsai ügyében.
- ¹⁶⁷ Politikai Nyomozó Osztály összefoglaló jelentése. 613. o.
- ¹⁶⁸ B.-A.-Z. m. Lt. XXIII-202. Jegyzőkönyv az edelényi járási tanács vb. 1957. máj 24-i üléséről.

Borsodszirák

- ¹⁷⁵ B.-A.-Z. m. Lt. XXIII-741/a. Jegyzőkönyv a borsodsziráki tanács vb. 1956. dec. 5-i, dec. 12-i., 1957. márc. 6-i, a tanács 1957. jan. 22-i üléseiről.

Damak – Hegymeg

- ¹⁷⁶ B.-A.-Z. m. Lt. XXV-3. B. 1075/1957. Jegyzőkönyv a damaki munkás-tanács okt. 27-i üléséről; Kun, 1977. 273. o.
- ¹⁷⁷ B.-A.-Z. m. Lt. XXXV/1. 22. f. 3/17. ő. e. Jegyzőkönyv a Damaki MSZMP szervezet 1957. márc. 13-i üléséről.
- ¹⁷⁸ B.-A.-Z. m. Lt. XXIII-761/a. Jegyzőkönyv a damaki tanács 1957. márc. 22-i üléséről.
- ¹⁷⁹ B.-A.-Z. m. Lt. XXXV/1. 22. f. 3/17. ő. e. Jegyzőkönyv a Damaki MSZMP szervezet 1957. ápr. 24-i üléséről.

Finke

- ¹⁸⁴ B.-A.-Z. m. Lt. XXIII-202. Beszámoló a Finke Újélet tsz. politikai, szervezeti és gazdasági helyzetének felülvizsgálatáról. 1957. jún. 7.
- ¹⁸⁵ B.-A.-Z. m. Lt. XXIII-202. Jegyzőkönyv az edelényi járási tanács vb. 1956. nov. 30-i üléséről.
- ¹⁸⁶ HL 1956-os gyűjtemény. 11. ő. e. A Tizeshonvéd karhatalmi zászlóalj története. 24. o.
- ¹⁸⁷ Kettészakadt falu. Finke, 1957. Északmagyarország. 1957. márc. 14.

Ládbesenő

- ²¹⁹ Politikai nyomozó Osztály összefoglaló jelentése. 612. o.
- ²²⁰ Meddig tanácselnök még? Északmagyarország. 1957. ápr. 27.

Szendró

- ²⁷⁵ B.-A.-Z. m. Lt. XXV-3. Nb. 1075/1957. sz. ítélet Hatvani Viktor és tsai ügyében.

- ²⁷⁶ A községi tanács vezetőinek kezdeményezésére az emlékmű újjáépítése már novemberben megkezdődött. (B.-A.-Z. m. Lt. XXIII-3/a. 306/957. jegyzőkönyv Szendrőn, 1956. dec. 3-án.)
- ²⁷⁷ B.-A.-Z. m. Lt. XXV-3. Nb. 1075/1957. sz. ítélet Hatvani Viktor és tsai ügyében.
- ²⁷⁸ Hatvani régi ellenlábasa volt a rendszernek. 1948-ban a hatóságok az amerikai nagykövetséggel tartott kapcsolata miatt eljárást indítottak ellene. Ekkor megkísérelte elhagyni az ország területét, majd három éven át álnéven bujkált. 1952-ben végül letartóztatták és tiltott határátlépés vádjával 3 évre ítélték. 1955-ben szabadult.
- ²⁷⁹ B.-A.-Z. m. Lt. XXV-3. Nb. 1075/1957. sz. ítélet Hatvani Viktor és tsai ügyében.
- ²⁸⁰ B.-A.-Z. m. Lt. XXV-3. B. 1431/1958. sz. ítélet Dudás János és tsai ügyében.
- ²⁸¹ B.-A.-Z. m. Lt. XXV-3. Nb. 1075/1957. sz. ítélet Hatvani Viktor és tsai ügyében.
- ²⁸² B.-A.-Z. m. Lt. XXV-3. B. 1431/1958. sz. ítélet Dudás János és tsai ügyében.
- ²⁸³ B.-A.-Z. m. Lt. XXV-3. B. 1431/1958. sz. ítélet Dudás János és tsai ügyében.
- ²⁸⁴ B.-A.-Z. m. Lt. XXV-3. B. 1075/1957. sz. Baranyai József bírósági tanúvallomása.
- ²⁸⁵ B.-A.-Z. m. Lt. XXV-3. Nb. 1075/1957. sz. ítélet Hatvani Viktor és tsai ügyében.
- ²⁸⁶ B.-A.-Z. m. Lt. XXXV/1. 1. f. 2/44. ő. e. Dér József: Emlékeim az 1956-os eseményekkel kapcsolatban. 1970. márc.
- ²⁸⁷ B.-A.-Z. m. Lt. XXIII-953/a. Jegyzőkönyv a szendrői tanács vb 1956. dec. 3-i, 1957. jan. 8-i, febr. 18-i üléseiről.

Szendrőlád

- ²⁸⁸ B.-A.-Z. m. Lt. XXV-3. Nb. 1075/1957. sz. ítélet Hatvani Viktor és tsai ügyében; H. Veres Lajos és Varga Ferenc bírósági tanúvallomása.

Emléktábla avatás a „málenkij robotra” elhurcolt edelényiek emlékére

2016. április 28-án a város önkormányzata emléktáblát helyezett el az 1945. január 19-én a Szovjetunió kényszermunka táboraiba „málenkij robotra” elhurcolt edelényiek emlékére, annak az épületnek a falán, amelyből elvitték a napokkal korábban összegyűjtött embereket (Családsegítő Szolgálat, István király útja 58.). Az emléktábla a 70. évforduló alkalmából, a Gulág Emlékbizottság pályázatán nyert pénzből valósult meg.

Az alábbiakban **Molnár Oszkár** polgármester avatóbeszédét közöljük.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Hetvenegy éve annak, hogy az országot megszállt szovjet csapatok a magyar állampolgárok több ezer tagját elhurcolták a Szovjetunió kényszermunka táboraiba háborús jóvátétel fejében, hogy a bányáikban és a kolhozaikban dolgoztassák őket.

Régi adósságát törleszti a város akkor, amikor emléktáblát helyez el annak az épületnek a falán, melyben összegyűjtötték, s melyből elhurcolták 41 edelényi honfitársunkat.

Hazánkban a politika és a történetírás évtizedekig hallgatott a „málenkij robot” jelenségről, a szovjet megszállás fekete krónikája nagyrészt „szájhagyomány” útján és családi körben élt tovább és terjedt el, s csak 1990 után nyílt arra lehetőség, hogy a nyilvánosság elé kerüljenek e vészterhes idők történései.

Magyarországon a polgári lakosság elhurcolása két hullámban történt. A tömeges lefogások első hullámára közvetlenül a hadműveletek után került sor. Egy-egy nagyobb település elfoglalása után két-három nappal a szovjetek rendszerint romeltakarítás ürügyén gyűjtötték össze és vitték el az embereket. Az elhurcolás második hulláma, az első hullám után 1-2 hónappal kezdődött. Ez az elsőnél jóval szervezettebb, gondosan megtervezett és előkészített akció volt.

A Szovjetunió állambiztonsági bizottságának határozata elyben, csak az országban élő német nemzetiségű lakosokat érintette, de a

deportáltak nagyobb része magyar volt, akiket az utcáról és az otthonukból gyűjtöttek össze a szovjet katonák és a magyar „policok”.

Edelényben 1945 januárjában került sor az emberek összegyűjtésére. A policok házról-házra járva kísérték be a községházára, azokat az embereket, akik egy előre összeállított listán szerepeltek, majd 1-2 nap után kerültek át ebbe az épületbe. 41 honfitársunk, 11 nő és 30 férfi várta szívszorongva további sorsa alakulását, bízva abban, hogy az ígéretnek megfelelően tényleg csak három napos munkáról lesz szó. Az elkeseredett hozzátartozók kísérletei a megmentésükre sorra kudarccal jártak, a szigorú őrzés miatt szökésre pedig egyáltalán nem is gondolhattak.

A hazugságokra épült rendszer újabb hazugságokat szül, s az ígért „kicsi munka” helyett január 19-én valamennyiüket elvitték a miskolci gyűjtőtáborba.

A magyarországi gyűjtőtáborokból a foglyok útja a román területen lévő tranzit-táborokba vezetett. Egy vagonba általában hatvan személyt zsúfoltak be. Útközben néha megálltak vizet venni. Ilyenkor adódott az utolsó alkalom a szökésre. Az örök rálöttek a szökésben lévőkre. Nyilván pontosan el kellett számolni a rabok létszámával, ezért a szökevényeket az örök új foglyokkal pótolták.

Többnapos utazás után érkeztek meg a foglyok valamelyik tranzit-táborba. Ezekben a táborokban hatalmas volt a halandóság. Pontos számok nem állnak rendelkezésre, de a túlélők visszaemlékezései hiteles képet adnak az átmenő-táborokban uralkodó viszonyokról. 1945 nyarán vérhas járvány volt a temesvári táborban, melynek következtében mintegy 30 ezer német, magyar, román és más nemzetiségű fogoly halt meg. Járványokról és tömeghalálról tesznek említést a Foksáni tranzit tábor megjárta foglyok is.

A visszaemlékezések arról számolnak be, hogy a szállítás hetei alatt a foglyok naponta csak egyszer kaptak enni, főleg száraz kenyeret, és valamilyen levesnek mondott forró lét. A téli szállításoknál gyakran hiányzott a tüzelő is, így a vagonokba állított kályhákat nem lehetett megfelelően felfűteni. Ilyen körülmények között a szállítás közben a foglyok 10-20 százaléka meghalt. A halottakat a sínek mellé fektették. A haláleseteket senki sem regisztrálta.

Az átmenő-táborokból a hadifoglyok és civil internáltak többhetes, marhavagonokban történő szállítás után kerültek a szovjet táborvilág

valamelyik bugyrába. A hosszú vasúti szállítás során megtizedelő-
dött, lelkileg és fizikailag is összetört rabok egymást támogatva nagy
nehézségek árán tudtak csak kiszállni a vagonokból.

Az Edelényből elhurcoltak a Donyec-medence lágereibe kerültek,
ahol a tábort is nekik kellett felépíteni, majd a bányákban és a kolho-
zokban dolgoztatták őket.

Hosszú és fájdalmasan lassan múló évek teltek el, mire felcsillant a
hazatérés reménye. A szerencsésebbek 1947-ben, míg mások 1950-
ben térhettek vissza hazájukba, szeretteikhez. Három edelényi honfi-
társunk sajnos soha nem térhetett haza. A debreceni átvevő-
táborokban a hazatértek 5 forintot kaptak, és szigorú hallgatásra kö-
telezve bocsátották útjukra őket lakóhelyükre.

Tisztelt emléktábla avató Közönség!

Abban bízva, hogy soha többé nem leszünk részesei ilyen emberte-
lenségnek, avatom fel a Szovjetunió kényszermunka táboraiba elhur-
colt 41 edelényi polgár emlékére állított emléktáblát.

*Molnár Oszkár polgármester
avatóbeszédét tartja.
Fotó: Slezsák Zsolt.*

*Az emléktábla.
Fotó: Slezsák Zsolt.*

*A Szent Miklós Görögkatolikus Általános Iskola énekkara.
Kórusvezető Juhász Andorné. Fotó: Slezsák Zsolt.*

Az avatáson a Szent János Görögkatolikus Gimnázium és Szakképző Iskola két diákja mondott verset, valamint a Szent Miklós Görögkatolikus Általános Iskola énekkara szerepelt Juhász Andorné vezetésével. Az ünnepség koszorúzással zárult.

Az ünnepségen részt vett **idős Szász István** a „málenkij robotra” elhurcoltak utolsó élő tagja.

A „málenkij robotra” elhurcolt edelényiek

1. Antal Gyuláné	22. Hodossy Sándor
2. Bok Anna	23. Kaposváry Dezső
3. Bok Erzsébet	24. Kaposváry József
4. Bok Margit	25. Kilner János
5. Éder Erzsébet	26. Kollár Dezső
6. Éder Józsefné	27. Marsi Lajos
7. Starsi Józsefné	28. Melher István
8. Suszter Erzsébet	29. id. Montágh István
9. Székely Rudolfné	30. ifj. Montágh István
10. Wolf Blanka	31. Stark Lajos
11. Wolf Gizella	32. Stark Sándor
12. Antal Gyula	33. Stíber Lajos
13. Baricska Pál	34. Szász István
14. Bok István	35. Szász Pál
15. Bok József	36. Szesze András
16. Csepcsényi Béla	37. Székely Rudolf
17. Éder Károly	38. Tuzár József
18. Friedler Ferenc	39. Vágó Géza
19. Géber Sándor	40. Vincze Gábor
20. Hodossy Gyula	41. Dr. Zémann Imre
21. Hodossy Károly	

A Tanuszoda alapkövének elhelyezése

2016. május 27-én elhelyezték a Tanuszoda alapkövét, a Szent Miklós Görögkatolikus Általános Iskola 27-es főút felőli udvarán. Molnár Oszkár polgármester köszöntötte a vendégeket, majd dr. Boros Anita helyettes államtitkár és Demeter Zoltán országgyűlési képviselő tartott beszédet, melyben kiemelték a kormány szerepét az uszodaépítési programban, valamint a sport az úszás jelentőségét a gyermekek egészsége megőrzése, testi erejük fejlesztése terén.

Az alapkövő letételén a Szent Miklós Görögkatolikus Általános Iskola művészeti oktatásában résztvevő gyermekei adtak műsort.

*Dr. Boros Anita, vagyongazdálkodásért felelős helyettes államtitkár
(Nemzeti Fejlesztési Minisztérium) a beszédét tartja.*

Fotó: Dely Diána

*A Tanuszoda látványterve. Generáltervező: Nemzeti Sportközpontok,
felelős építésztervező: Terdik Bálint*

Az alábbiakban a Tanuszoda Építészeti műszaki leírásából közlünk részletet.

„A Kormány az 1086/2014. (II. 28.) Korm. határozatában egyetértett a köznevelési infrastruktúra-bővítő beruházások, kiemelten tanuszoda, tornaterem, tanterem megvalósításához kapcsolódó Nemzeti Köznevelési Infrastruktúra Fejlesztési Programmal. A Program során hiánypótló tanterem, tornaterem és tanuszoda beruházások valósulnak meg országsszerte, elsősorban az elmaradott térségekben.

A kormányhatározat értelmében a Nemzeti Sportközpontok a program keretein belül megvalósuló fejlesztések tervezője, építtetője. A tervek egy mintaterv alapján készülnek, a helyszín adottságait figyelembe vevő építészeti helyszíni adaptációkkal.

A program megnevezett 24 települést, ahol Tanuszoda építésére kerül sor. A megnevezett települések között szerepelt Edelény is.

...

Az épület az úszásoktatás elősegítésére jön létre, elsőrendű funkciója az iskolai keretek között szervezett úszásoktatás kiszolgálása. Természetesen oktatási időn kívül üzemeltetői döntés szerint külső közönség kiszolgálására is alkalmas, így a mindennapi sportélet lehetőségeit is javítja.

Az épület egyszerűen tagolt, a két medencével ellátott medencetérből, és az ezt kiszolgáló két tömegre bontott öltözőszárnyból áll. A két öltözőblokk között található az előtér, ahonnan a medencetérbe is belátni, ezzel segítve a tájékozódást.”

A tervek szerint az uszoda átadására 2017 második negyedévében kerül sor.

Épül a Tanuszoda (2016. 09. 22.) Fotó: Hadobás Pál

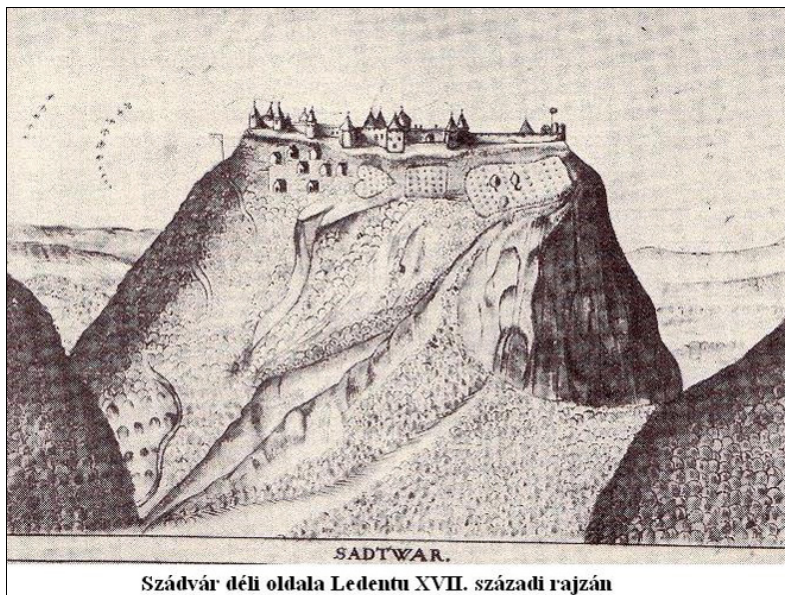

Szatmári Tamás

Gondolatok Szádvár 1567-es ostromáról

Egy középkori vár több feladatot látott el sok évszázados fennállása során. Elsődlegesen az előkelő nemesi család számára biztosított jól védhető menedéket és kincseinek biztonságos tárházát. Másodszorban a várbeliek ellátását szolgáló váruradalom központjaként tekintettek rá. Ide szállították be a környező jobbágyfalvak népére kirott földesúri szolgáltatásokat, élelmiszer és pénzbeli adókat. A feudális rend két nagy társadalmi rétege, a nemesek (földesurak) és a nemtelenek (jobbágyok) elkülönítésének napjainkig a jobb-rosszabb állapotban fennmaradt erődítmények jelentik a leglátványosabb tárgyi bizonyítékait. Akié a vár, azé a hatalom! – állapították meg a történészek teljes joggal. Az erős falakkal védelmezett várban strázsáló fegyveres katonaságnak parancsoló birtokos messze környék felé terjeszthette ki kardját, előtte hajolt meg a nagyrészt mezőgazdasági munkát végző lakosság. Így hát nem csodálható, hogy a várak történetiája egyben a várostromok hosszú-hosszú sorát jelenti, hiszen mindenki igyekezett várat szerezni magának, ha pedig ez sikerült, máris a szomszéd várára fájt a foga.

Mivel ezt a honlapot Szádvárnak szenteltük, az alábbiakban ennek az 1567-ben lezajlott ostromáról osztanék meg néhány gondolatot az Olvasóval. Sajnos szerények az ismereteink erről a harci cselekményről, így sok mindentről csak a feltevéseimet tudom közzétenni, amelyeket majd remélhetőleg az egyes helyszínek alapos terepbejárása illetve régészeti kutatása fogja megerősíteni, vagy esetleg megcáfolni.

Szádvár déli oldala Ledentu XVII. századi rajzán

Szádvár északi oldala Ledentu XVII. századi rajzán

Itt szeretnék köszönetet mondani Miliczkiné Kenéz Andreának, Bubenkó Gábornak és Gál-Mlakár Viktornak, akiknek pontos helyismerete és lényegre törő ötletei nélkül nem születhetett volna meg ez a cikk.

Nagyon röviden az előzményekről. Az Aggteleki-karszt területén magasodó Szádvárát fennállásának nagy részében a főúri Bebek család birtokolta. Első ízben még Luxemburgi Zsigmond király adományozta nekik, hogy párthíveinek számát gyarapítsa. Később házasság révén más földesúr szerezte meg. A törökkel vívott 1526-os mohácsi csata utáni anarchikus időszakban azonban Bebek Ferenc nagyúr ismét megkaparintotta a régi fészket. Ő és fia, György jelentősen megerősítette az ágyúkkal vívott hadviselés idején már elavultnak számító várat. Felismerték, hogy csak az ágyúkkal vívott hadviselésnek ellenálló, új védőművekkel az itáliai hadmérnökök által kifejlesztett bástyákkal tudják kellőképpen védelmezhetővé tenni Szádvárt. Az egyes építmények kronológiai sorrendjének megállapításához azonban még további kutatások szükségesek.

Tehát a Bebek család 1526 után ismét berendezkedett a magas hegycsúcsot koronázó Szádvárban, sőt a környék más erődítményeire és birtokaira is kiterjesztették hatalmukat. Abban a belháborús idő-

szakban az ország vezető nemessége két pártra szakadva harcolt egymással. A bajok fokozásaként Szapolyai János király a vele ellenséges Habsburg Ferdinánd király legyőzésére segítségül hívta a törököket. Ez utóbbi azonban nem kímélte a békés keresztény lakosságot sem, hatalmas pusztítást okozva a felvonulása területén.

Ugyanekkor a nyugati zsoldosok is kirabolták és tönkretették mindazon területeket, amelyeken átvonultak. Bebek György füleki várát az oszmánok 1554-ben egy váratlan éjszakai rajtaütéssel bevetették. Amikor a főnemes a visszafoglalására indult, a török kelepcebe csalta és fogságba ejtette. Kiszabadulásának feltételeként át kellett állnia az időközben elhunyt János király fia, János Zsigmond pártjára, mivel uradalmának területét Szádvár, Szendrő, Krasznahorka és Pelsőc várai, valamint az erődített gombaszögi kolostor védelmezte, így a Bebek birtok jelentős tényezőnek számított a Felvidéken. Éppen ezért Habsburg Ferdinánd király parancsot adott Schwendi Lázár kassai főkapitánynak, hogy jelentős sereggel vonuljon fel és foglalja el azokat.

Idegenajkú zsoldosok {landsknecht}

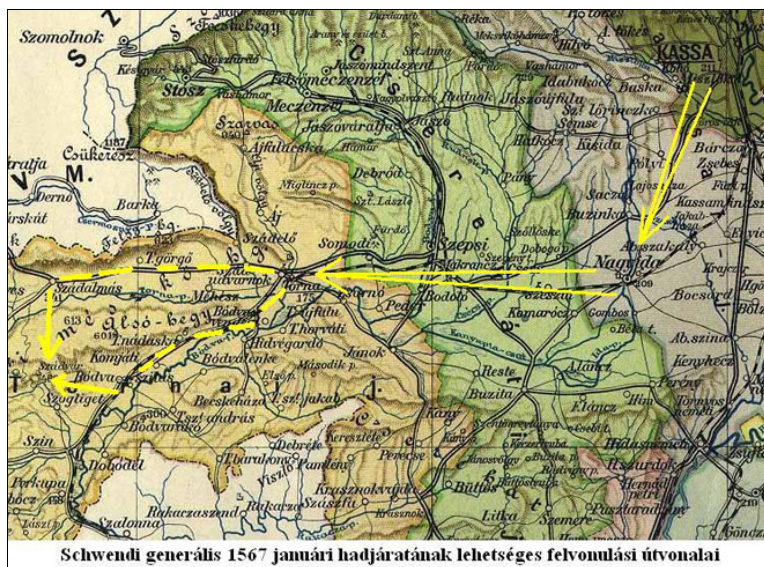
Schwendi Lázár generális arcképe

Schwendi generális szobra a franciaországi Colmar város főterén, kezében tokaji szőlővesszők

A hadjárat már 1566 tavaszán elkezdődött, amikor a királyi csapatok Szendrőt, Krasznahorkát, Pelsőcöt és Gombaszöget is megszállták. Ezzel a Bebek család fennhatósága egyedül Szádvárra zsugorodott össze. Érezte is Bebek György, hogy mielőbb segítséget kell vinnie szorongatott várába, ahol a helyőrségnek az ő távollétében bá-

tor asszonya Patóchy Zsófia parancsolt. Schwendi generális azonban ravasz hadvezér volt, elhatározta, hogy akkor támad, amikor nem várják. A középkori hadviselésben pihenőidőszaknak számító télen, pontosabban 1567. január hónapjának elején indult meg nagyszámú seregével Kassa városából. Mivel hadát a lovasságon kívül jelentős gyalogság és nehéztüzérség kísérte, ezekhez igazodva csak lassan haladhattak előre. Sajnos a korabeli leírások nem említették meg, hogy mennyire volt zord a téli időjárás akkoriban.

Szádvárat Kassa felől két irányban is megközelíthette az ostromra vonuló királyi sereg. Az országos kereskedelmi útvonalon Torna mezővárosa után tovább a Rozsnyóra vezető országúton Tornagörgő és Szádalmás érintésével, majd innen délnek fordulva a Szádvár alatt húzódó napjainkban „régí kövesút” nevezetű úton haladhattak. Második megoldásként Torna után a zsoldosok délnyugatra kanyarodtak le, hogy Bódvaszilas településénél vágjanak neki a Szádvárhoz vezető emelkedőknek.

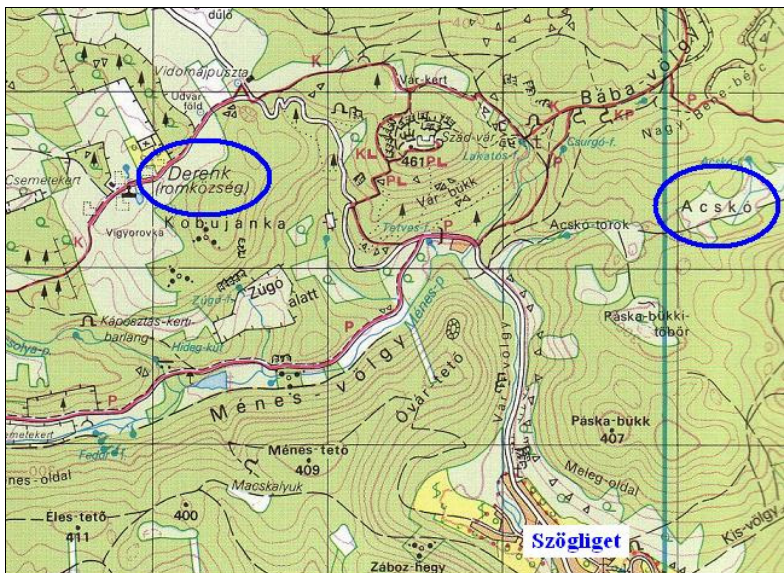
Nehéz ostromágyú vontatása

Nyugat-európai tüzérek és mérőműszereik

Itt térnek ki egy napjainkban már nem létező község, Acskó történetére. Az 1426-os adóösszeírásban még 14 portával szerepelt, ebből 6 Bebek Imre, míg 8 Bebek Péter földesúr tulajdona. Viszont az 1605-ös szadvári uradalom összeírásában már, mint „prédiumot”

(pusztát) jelölték meg. Tehát a kis jobbágyfalun eltűnése eme időhatárok közé tehető. Amennyiben Schwendi generális hada vagy annak egy része ezen a jobbágyfalun keresztül vonult fel, lehetségesnek tartom, hogy azok pusztításának esett áldozatul. Azt tudni lehet a korabeli leírásokból, hogy a nyugati zsoldos seregeket főként a mindennapi munkából kiszorult, sok esetben városi aljanépből, csőcselékből fogadták fel, akiket nem a kevéske zsoldpénz, hanem a lehetséges zsákmány, a meggazdagodás reménye vitt a toborzózászlók alá. Éppen ezért a Habsburg zsoldosokról elsősorban nem a fényes haditetteik, hanem a fékezhetetlen dúlásaik és rablásaik, a védtelen lakossággal szembeni kegyetlen bánásmódjuk jut először az eszünkbe. Ellenben más elgondolás szerint Acskó települését a portyázó törökök égették fel annyira, hogy többé nem épült újjá. Egy helybeli legenda ismeretes arról a fiatal leányról, Zsuzsikáról, aki félreverte a falubeli harangot jelezte a veszélyt a szádváriaknak. Erről kapta nevét Harangozó Zsuzsika.

Szádvár környezetében a 3 faluból már csak Szögliget a lakott település

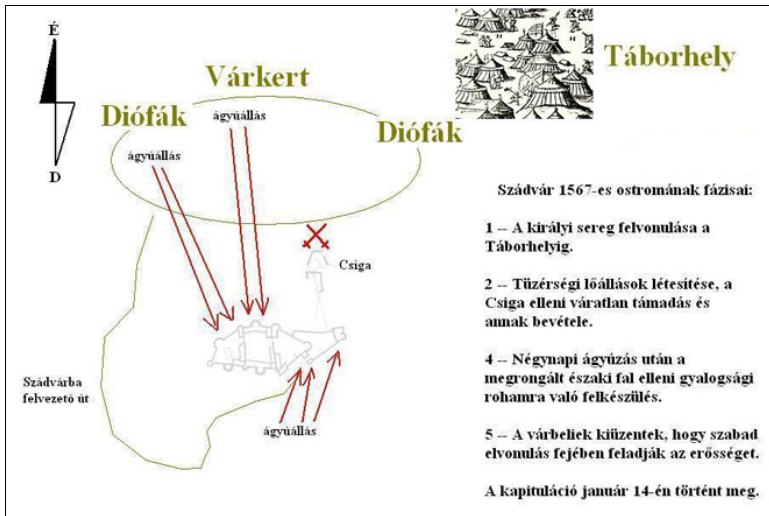
Akár egy irányból, akár több felől vonulva, de Schwendi generális serege végül feljutott Szádvár északi oldalára, ahol a napjainkban is „Várkertnek” nevezett széles tisztás terül el. Ennek északkeleti oldalán, a várbeli ágyúktól biztos lőtávolon kívül üthették fel a főtáborn.

Szádvár napjainkban észak felől, a Várkertből nézve

Szerencsére azért két korabeli forrásból tudhatunk részleteket az egyes hadmozdulatokról. Magának Schwendi generálisnak a leveléből, amit Habsburg Miksa királynak írt, de a seregében szolgáló Forgách Simon lovassági tiszt is papírra vetette visszaemlékezéseit. A szoros blokád őrhelyeinek felállítására után megkezdték az erős kőfalak lerombolására magukkal hozott ostromágyúuk felállítását. A várbeliek azonban nem nézték ezt tétlenül, heves ágyúzással többször is kivetették a királyi pattantyúsokat (tüzéreket) a készülő sáncokból. Történt ekkor haláleset is, míg Rudolf von Salis tüzérpáncsnok csípőjét találta el egy golyó, aki attól fogva örökké sántított. Végül sikerült a királyi tüzérségnek három helyen is elsáncolnia

magát és megkezdhették a meredek hegycsúcson emelkedő kőfalak ágyúzását. A korabeli leírások szerint észak felől és a várkapu felől is erősen lőtték Szádvárt.

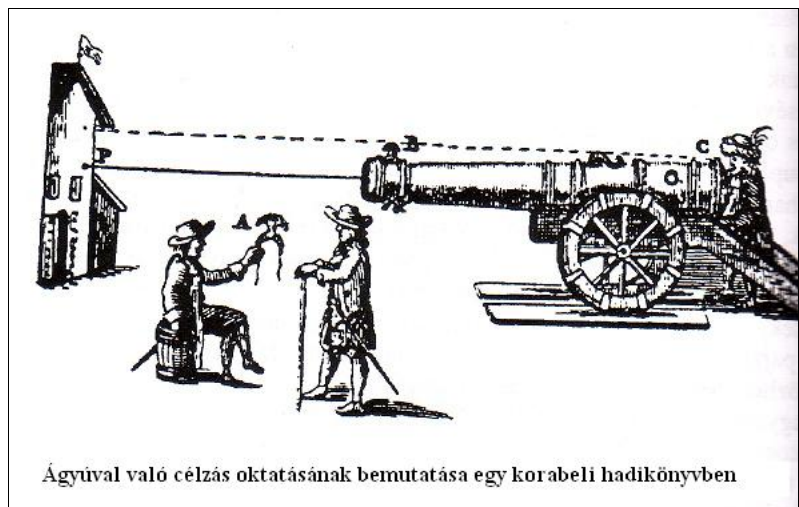

Kis híján Schwendi generális életének a Bebek-vár alatt szakadt vége. Ő maga mesélte el Forgách kapitánynak, hogy amikor az egyik kora reggelen a ködös időben felderítésre indult, a feltámadt szél hirtelen elfújta az álcázásul használt ködfátylat. A várbeliek pedig észrevéve őt, erősen lövöldöztek rá. Nagy szerencséjére a hadvezérnek sikerült a területet benépesítő diófák mögé bújni a golyózápor elől. Más alkalommal, a várkapuval szembeni ütegállás ellenőrzése során lőtték rá, a felé záporozó golyóbisok közül az egyik még a gallérját is megszagatta.

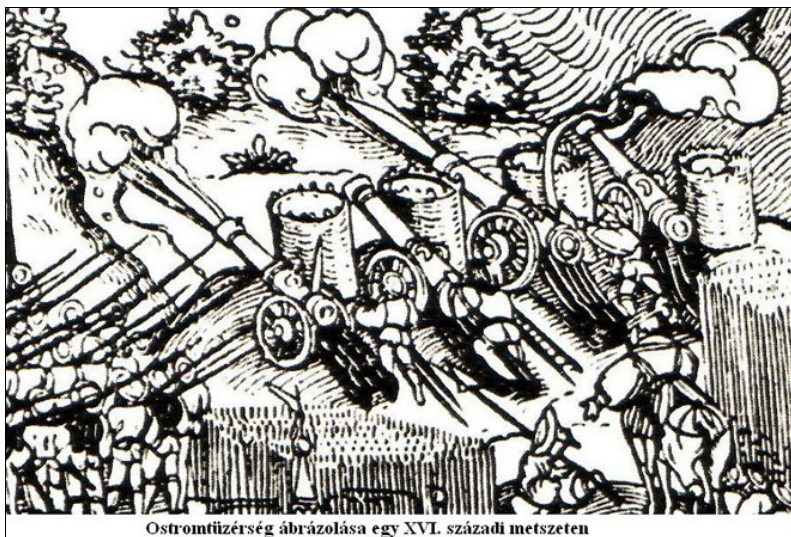
A diófás helyszínt napjainkban is be lehet azonosítani a Szádvártól északra elterülő Várkert északkeleti részén, ahol még az egykori diófák elvadult utódai mélyesztik gyökereiket a talajba. Ennek a diófásnak a közelében pedig a legújabb turistatérképen a „Táborhely” elnevezés szerepel. Talán ez utalhat a Habsburg sereg egykori állomáshelyére.

Idill a zsoldostáborban: evés, ivás, kockázás és markotányosnők

Ágyúval való célzás oktatásának bemutatása egy korabeli hadikönyvben

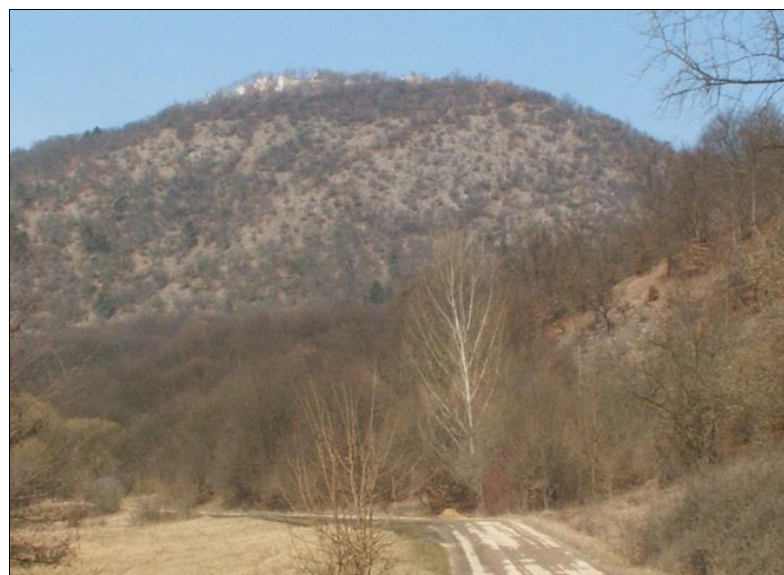
Ostromtűzéség ábrázolása egy XVI. századi metszeten

Egy véres harci részletre csak a későbbi híradások alapján lehet visszakövetkeztetni. 1579-ben a Szepesi Kamara hivatalos tisztségviselői felmérték Szádvárt, annak állapotát. Nekik panaszolták fel a várbeliek, hogy a felvonószerkezettel ellátott „Csiga” területén régebben működött kutat nem lehet használni, mivel a nagy ostrom idején abba a német zsoldosok halottakat dobáltak. Ez alapján valószínűleg a főtáborbeli katonaság a megérkezése után egy rohammal elfoglalta a „Csigát” és az ott lévő magyarokat kardélre, illetve a kútba hányta.

Az egykori beszámolók szerint az erődítmény ellen négy napig tartó ágyúzás olyan súlyos károkat okozott, hogy az északi oldal kőfala egy szakaszon leomlott. A rövid, de meredek hegyoldalban lehetőség kínálkozott a gyalogsági rohamra a rés ellen. Ennek helyszíne valószínűleg az északi várfalon lévő Csonka és Sybilla-bástyák környezete lehetett, mert később ennek a várrésznek a mielőbbi kijavítását sürgették a várnagyok, legalább egy palánkfalal pótlandó a lerombolt falszakaszt.

Középen a Csonka-bástya maradványa. 1567 januárjában ezt is lőtték Schwendi tüzérei

Szádvár napjainkban déli irányból, a Ménes-patak völgyéből nézve

A gyalogsági rohamra azonban már nem került sor. A várbeliek leüzentek, hogy tárgyalni akarnak, ami némi alkudozás után megkötött, így Patóchy Zsófia és leányai, valamint 200 főnyi várbeli nép elhagyta Szádvárat. Forgách kapitány még feljegyezte, hogy a katonaság egy része szívesen szolgálná a kétfejű sasos zászlót, de nem tudni, hogy megtartották-e őket továbbra is Szádvárban. Az úrnő és személyzete bántatlanul elvonulhatott a közeli Torna várába, ahonnan az erdélyi birtokra utaztak tovább. Itt találkoztak Bebek Györggyel, akinek felmentő seregét jórészt török katonaság jelentette, de már később érkezett, így várának feladása hírére csüggedten vonult vissza.

Felhasznált irodalom

Détshy Mihály: Szádvár – Második kiadás 2004.

Sárközy Sebestyén: A történelmi Torna vármegye településtopográfiája – 2006.

(Forrás: Szádvárért Baráti Kör honlapja.)

A szerző a Szádvárért Baráti Kör tagja.

(2017-ben lesz a csata 450. évfordulója.)

25 éve nyílt meg a Borsodi Tájház első kiállítása

A Szathmáry-Horkay ház és nyári konyhája 2015-ben.

A Borsodi Tájház első épületegyüttesét, a Szathmáry-Horkay házat, a Borsodi út 155. sz. alatt 1987-ben, az akkori városi tanács vásárolta meg, hogy megőrizze a város egyik legszebb népi építészeti emlékét az utókor számára, és szobáiban bemutassa a népi lakáskultúrát, udvarán és csűrjében pedig a népi gazdálkodás eszközeit.

A gyűjtőmunkát követően az első kiállítás 1991. május 19-én, pünkösd vasárnapján nyílt meg. Megnyitóbeszédet dr. Dobrik István művészettörténész mondott. A kiállított anyag jelentős részét Laki-Lukács László gyűjtötte edelényi és környékbeli emberektől.

A nagyház tisztaszobájában az utolsó tulajdonos által otthagytott bútorokból berendezett, polgári ízlést tükröző szobabelső került bemutatásra, amely napjainkban is szinte ugyanabban az összeállításban látható. A hátsó szobában a Bódva völgyére jellemző, 20. század eleji népi szobabelső, a konyhában 20. század eleji konyha került kialakításra, az éléskamrába egykor a háztartásban használt eszközök, a nyári konyhába pedig berendezési tárgyak kerültek. Az udvaron és

a csűrben pedig a népi gazdálkodás eszközei nyertek elhelyezést. Az istállót raktárnak használták, addig, míg egy vihar le nem vitte a nagyházal együtt a tetejét (1995), utána csak a nagyház teteje készült el, mert az istállót rossz állapota miatt le kellett bontani. Néhány év múlva sikerült a helyére ugyanolyan tömegű épületrészt felépíteni (1999), melyben a Borsodi Földvár ásatásán (1987-1999) előkerült leletek egy része került kiállításra.

Az 1990 után megválasztott önkormányzatok is szívügyüknek tekintették a tájház fenntartását és működtetését, így került sor arra, hogy 1997-ben a szomszédos Szűcs-Kiss-Szarka házat, míg 2000-ben a Vadászy házat vásárolták meg, melyekben további kiállításokat rendeztek be.

A tájházról A Borsodi Tájház közleményei korábbi számaiban és más kiadványokban is sok írás látott napvilágot, valamint az intézmény honlapján (www.emkkm.hu) is olvashatnak róla, ezért mostani írásunkban a bővebb ismertetéstől eltekintünk.

Az alábbiakban dr. Dobrik István avatóbeszédéből idézünk:

„E szokatlanul hűvös pünkösdi vasárnapján, melengető eseményre gyűltünk össze.

Több éves gyűjtő és előkészítő munka után ma sor kerülhet a Borsodi Tájház megnyitására.

Az igen gondos és elkötelezett munka egyik jelentős eredményét könyveli el a mai esemény. Sok ember értékmentő és értékmegőrző elhivatottsága, múltunkat becsülő akarata tárgyiasult e tettben: a Bódva völgye egyik legszebb műemlék együttese, a hajdan kishemesi kúria, máától múzeumi intézményként látogatókat fogad.

Sokan vagyunk tanúi annak az áldozatos munkának, amelyek Lukács László köré tömörülve a Művelődési és Ifjúsági Ház munkatársai, az örökségünkön őrködő egyesület tagjai, a segítő múzeumi szakemberek és a város lakói, elöljárói végeztek, hogy nagyszabású terveik között az első lépésként ez a ház most átadásra kerüljön, hogy a Borsodi földvár tövében a századelőn épült lakóház, gazdasági épületeivel, most berendezetten, múltat idéző helyé váljon, ahol a gazdálkodó, polgárosodó parasztság életkörülményeit idéző tárgy együttes bemutatásán kívül, mód nyílhat mélyebb múltba tekintésre is.

*Mód nyílhat nagyobb távlatokban is kutatni az elmúlt időben.
Visszatekinteni eleinkre. Rácsodálkozni hősiességet sem nélkülöző,
házát, benne házat, lakóhelyet építő áldozatos munkájukra.*

Megérteni és megszívlelni a ránk hagyott tárgyi örökségben bujkáló szellemi üzenetüket.

A tárgyak szépségében megérezni máig ható szeretetüket a természettel harmóniát teremtő ember és a tájhaza iránt.

Mert egyre jobban érezzük és kívánjuk elidegenedett, érzéketlenné váló világunkban, keményedő küzdelmeinkben, hogy a múltnak beszélnie kell, és nekünk hallgatnunk kell rá.”

(Az avatóbeszéd teljes szövege A Borsodi Tájház közleményei 9-10. (2002, 94-95. p.) számában olvasható. A Borsodi Tájház közleményei online is megtekinthető az Országos Széchenyi Könyvtár által szerkesztett Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázisában.)

Részlet a Tájház első kiállításából.

30 éve telepítették az Aggteleki Nemzeti Parkba a Hucul ménest

A hucul ló a Keleti-Kárpátok hegyvonulatának primitív kis ló fajtája. A hucul lófajta a hucul nép kezén élt. A huculok pedig a Kárpátokban a Tisza, Pruth, Cseremosz és Borodina forrásvidékén élnek Magyarország, Bukovina és Moldova határterületén, a Kárpátok gerincéből kiemelkedő hegytetőkön. Itt főleg állattenyésztésből élnek. Kimondottan lovas nép, mely úttalan hazájában eredetileg kizárólag lovon közlekedett. Jóllehet minden közlekedésében a lóra szorult és azt nemcsak lovaglásra, hanem málhás állatként használta és használja kezdetleges málhásnyereg (tarnica) alatt.

Azt, hogy a hucul nép milyen eredetű azt nem tudni. Régebbi felfogás szerint keverék nép mely a szomszédos népek és nemzetiségek, a szkíták, gótok, mongolok, majd bolgárok, oroszok és lengyelek, valamint oláhok menekültjeiből keletkezett.

Más felfogás szerint a huculok az úzok elszlávosodott maradványai.

Korábban két féle vadló élt Európában és Ázsia nyugati részén illetve mindkét fajtának a kőkorbán jóval szélesebb elterjedése volt Euráziában. Az egyik vadló a tarpán, a másik a taki vagy Przewalski ló volt. A tarpán utolsó vad példányát Dél-Oroszországban 1879-ben irtották ki, a taki pedig, mely a XVIII. században még Európában a Volga és az Ural között is előfordult, a világháború végén a kopár dzsungáriai pusztákon halt ki vadon, de szerencsére 28 példányát előzőleg elhozták Európa különböző vadaskertjeibe, ahol ez a vadló-faj ma is tovább tenyészik.

A tarpán egérszínű volt, fekete sörénnyel, farkkal és széles fekete hátszíjazással. Marmagassága 135 cm, lábai aránytalanul hosszabbak és vékonyabbak, feje kisebb és nemesebb, testtartása délcegebb volt, mint a takié.

A taki is csak 130 cm magas, sárgásszürke vagy sárgásbarna színű, de sötét lábú és világos szájú állat. Feje nagy, nehéz és hosszú, alacsonyán is hordja, homloka pedig domború. Nyaka rövid és vastag. Sörénye felálló, de nem fekete, hanem sötétbarna és ilyen a farka is. Homloküstöke nincsen, de a hátán ennek is végigvonul egy barnaszínű csík. Lábainak belső és hátsó oldala világos. Csíkozottság itt is előfordul. Zömök, vastagsontú, rövidlábú, nagyfejű állat.

Mindkét vadlónak sok vadonélő tájfajtája volt és valószínűleg mindegyiket háziasította is az ember. A hucul lófajta kialakulásában mindkettőnek szerepe volt és jegyeiben a fajta jellegében minkét vérhatás visszatükröződik.

Hazánk területén a honfoglalás idején már nem éltek vadlovak. A honfoglalás kori síremlékekből tudjuk, hogy a honfoglalás kori lovak a ma élő fajták közül a huculra hasonlítanak.

A hucul lovak tenyésztése a középkori hadászati igényeknek megfelelően katonai irányítás alatt álló ménésbirtokon történt. Tudatos fajtatenyésztésről az 1800-as évek végétől beszélhetünk. A fajtatenyésztésének bölcsője a mai Románia területén található Lucsina. Itt indult meg a katonai célokat szolgáló tenyésztés az Osztrák-Magyar Monarchia keretei közt. Az első világháború ideje alatt a tenyészet a felső-ausztriai Waldhofba került. Az I. világháborút követő béketárgyalások eredményeként a tenyészet az utódállamok közt szétosztásra került, Lengyelország, Románia és Ukrajna kapta meg azt. Ukrajna a neki járó tenyészanyagot nem vette át a lovak megszerzését Csehszlovákia és Magyarország viszont fontosnak tartotta. Az így kapott lovak a Veszprém megyei Bántapusztára kerültek. A II. világ-

háború után a fajta tenyésztése megszűnt, egyedei szétszóródtak. Az országban szétszóródott egyedeket Dr. Anghy Csaba a Fővárosi Állat és Növénykert főigazgatója gyűjtötte össze és próbálta bemutató céllal tartani munkahelyén. Ez a kis állomány jelentette a magját az Aggteleki Nemzeti Park területén található hucul tenyészetnek, melyet 1988-óta az ANPI külföldről vásárolt tenyészanyaggal is gazdagít.

A fajta jellemzése: külleme jelentősen eltér más fajtákétól, a kultúrfajtákhoz szokott szemű ember számára szokatlan a primitív fajtákra jellemző apró termet, nehéz mégis szép alakú csontos fej, húsos pofák. Kicsisége ellenére nem kelti csökött ló benyomását. A középhosszú gyakran hosszú nyakat dúsán fedi a sörény mely vastag szálú a sűrű üstökkel együtt. A hát hosszú, széles, jól izmolt, a far rövid és csapott. A szár száraz inas, a csüd fejlett szintén száraz. Marmagassága bottal mérve kancáknál 131-142 cm, ménéknél 133-145 cm a farbúbmagasság valamivel nagyobb, mint a marmagasság, a kancákra különösen jellemző a túlnőttség. Lépése rövid, lábait magasra emeli. Vágtája jó, hátsó lábain könnyen emeli testét és jól ugrik. Igazán előnyös tulajdonságai a hegyes, nehéz terepen mutatkoz-

nak meg. Itt irányítás nélkül, nagy biztonsággal jut túl minden akadályon.

Színe legtöbbször őszínpej, többé-kevésbé fakó vagy egérszürke szőrökkel keverve. A gesztenyepej, de a sötétpej, a nyárifekete és a fakó gyakori. Az Aggteleki Nemzeti Parkba telepített törzsállományban az utóbbi években a sötét színárnyalatok előretörése figyelhető meg. A jegyes egyedek továbbtenyésztése nem kívánatos a fajta homogenitásának megóvása érdekében. Az egérszín az eredeti, de igen ritka, mivel a környezetbe olvadó mivolta miatt e század elejéig selektálták. Ezzel a színnel és pejjelel is mindig együtt jár a fekete hátszík, fark és sörényszín is. Igen gyakori atavisztikus a bélyeg a zebroid csíkozás a lábakon és a vállkereszt.

A Magyarországon törzstenyésztésben lévő állomány tradicionálisan tarpánhucul típusú. E típust kívánatos a további tenyésztői munka során is tisztán, uralkodó típusként fenntartani. Az Aggteleki Nemzeti Parkban tenyésztett nemesített hucul loállomány olyan nemzeti kincs, melynek fenntartása, megőrzése és továbbtenyésztése kiemelten fontos érdek.

A tenyészet egyedei jelenleg három helyen tekinthetők meg.

A *Jósvafő Táncsics út 1.* szám alatt található a méntelep, a tenyésztésben lévő ménekkel és munkalovakkal, ez egyben a központi telephelye is a tenyészetnek. Itt lehetséges lovas turisztikai szolgáltatások, lovas kocsizás, lovas szánkózás, tereplovaglás, igénybevétele. (www.anp.hu)

Az anyakancák és a nőivarú szaporulatnak a pihenőhelye egy fél-szer karámmal a *jósvafői* Gergéslápán található. Itt éjszakáznak a lovak. A pihenő környékén lévő közel 200 hektár legelőn szabadon legel a kancaménes egyben elvégezve az egykori mezőgazdasági területek természetvédelmi fenntartását is.

A méncsikók nevelése Szinpetriben a *régi TSZ istállóban* és a környezetében található legelő területeken történik.

A tenyészet fenntartásának elsődleges célja a génmegőrzés, a fajta biztonságos fenntartása, genetikai értékének megőrzése. Másodsorban a turizmus igényeinek kiszolgálása a természetvédelmi oktatáshoz, tudatformáláshoz kapcsolódó ismeretterjesztés, illetve a fajtához kapcsolódó speciális lovas kultúra ápolása, fejlesztése.

(Forrás: Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság honlapja.)

Dénes György

Szalonna Árpád-kori templomának 1906. évi képe Pörge Gergely rajzain

A Bódva-parti Szalonna község református templomának mai szentélye eredetileg kerek templomocskaként épült, feltehetőleg még a XI. század második felében¹ és ezt a XII-XIII. század fordulóján, de legkésőbb a XIII. század folyamán négyszögletes hajóval bővítették. A templom belsejét falképekkel díszítették. A XIV-XV. században sekrestyével bővült és újabb falképekkel gazdagodott. 1562-ben a falut törökök dúlták fel, ekkor valószínűleg a templom is leégett, tetőszerkezete beomlott. Röviddel a törökdúlás után újjáépülhetett. 1598-ban már református templom, falképeire utóbb meszelés került. Sekrestyéjét 1808-ban elbontották, nyomát utóbb csupán falcsomok jelezte. Mellé 1765-ben szép fa harangláb épült.²

1922-ben jelentős felújítást végeztek a templomon. Meredek zsindeleteteje helyett jóval laposabb bádogtetőt kapott, korábban meszelt külsejére durva felületű vakolat került. A kapu falsíkból kiugró részének csúcsba menő, hegyes, háromszög alakú tetőzetét felül lecsonkolták, így az trapéz alakú lett. Kicsérélték a templomhajó régi, szép, népi barokk festésű kazettás fa mennyezetét egy egyszerű, festett, sík deszkamennyezetre. A templom belsejében a régi mészrétegeket részben levakarták és a falakat újra meszelték. A régi mészrétegek eltávolítása során középkori falképek kerültek napvilágra, viszont elpusztult az apszidiol falának régebben ismert, három apostolt ábrázoló falképtöredéke.³

A templomépületet még jóval a felújítás előtt, 1900-ban a Műemlékek Országos Bizottságának megbízásából Myskovszky Viktor felmérte, és arról négy lapon felvételi rajzokat készített, és pedig látképet a templomról, alaprajzot és a déli homlokzat rajzát, továbbá kereszt- és hosszmetseteket, rögzítette az apszidiol három apostolt ábrázoló falkép töredékét, valamint a templom keleti és nyugati homlokzatát. A templom korabeli állapotáról leírást is publikált Myskovszky.⁴

Kutatásaim során a közelmúltban sikerült a Magyar Nemzeti Múzeum keretébe tartozó Történelmi Képcsarnok gyűjteményében hét

darab művészi grafikát fellelnem, amelyek majd két évtizeddel a nagy felújítás előtt, 1906-ban készültek és hiteles hűséggel rögzítik a szalonnai református templom XX. század eleji külső és belső képét, a zsindegyel fedett korábbi meredek tetőszerkezetet, a kapu fölötti kis tető előbbi csúcsos alakját, a másutt meg nem örökített, ízes, népi barokk festésű kazettás fa mennyezetet, valamint az apszidiol három apostolt ábrázoló, azóta elpusztult falkép töredékét is. Ez utóbbi ábrázolás színes akvarell, a többi grafit ceruzarajz.

A képek tárgya, alkotásuk időpontja, valamint méretük és leltári számaik a Történelmi Képcsarnokban:

- T 8813 A templom külső képe délről. 1906. november 14.
(24 x 32 cm)
- T 8814 A templom külső képe keletről. 1906. november 9.
(17,5 x 25,3 cm)
- T 8815 A szentély külseje és a bejárati kapu. 1906. november
(17,5 x 25,6 cm)
- T 8816 A templom belseje, a hajó és régi mennyezetének képe
a szentély felől. 1906. november 12.
(17,5 x 25,9 cm)
- T 8817 A templom belseje, a szentély képe a hajó felől. 1906.
november
(17,5 x 25,7 cm)
- T 8818 Az apszidiol azóta elpusztult falkép töredéke: három
apostol feliratos szalagokkal. 1906.
(21 x 27 cm)
- T 8819 A templom szószéke. 1906. december 3.
(24 x 31,5 cm)

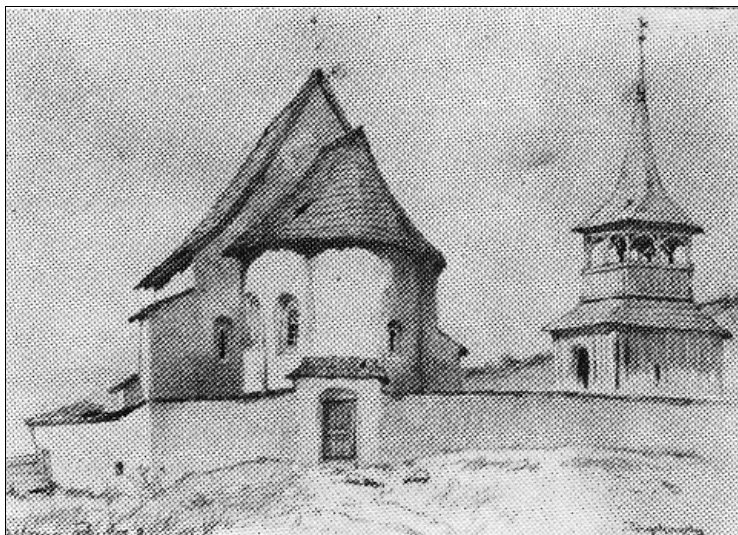
A képeket Pörge Gergely festőművész (1858-1930) készítette, aki festői tanulmányait Budapesten, majd Münchenben végezte. Hazatérve a Benczúr mesteriskola tagja lett. Főleg népi jeleneteket, falusi részleteket ábrázoló kisméretű képeket festett. Ilyen tárgyú ceruzarajzokat is készített, többnyire képeslapok számára.⁵ Néhány képét a Magyar Nemzeti Galériában láthatjuk, a Történelmi Képcsarnokban több rajza található, ezek közé tartozik a Szalonna Árpád-kori templomát ábrázoló, itt ismertetett képsorozat is.⁶

Jegyzetek

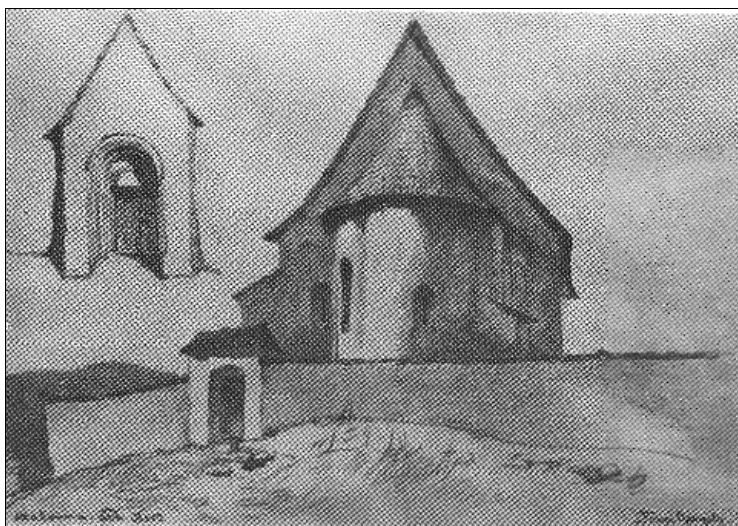
- ¹ Gervers-Molnár Vera: A középkori Magyarország rotundái. Budapest, 1972. 34. – A szakemberek egy része a kerek templomot XII. századnak tartja. E sorok írása idején folyamatban levő régészeti feltárás és a műemléki helyreállítást megelőző falkutatás talán megnyugtatóan eldönti majd ezt a kérdést.
- ² Dénes György: Szalonna, feudális főúri szálláshely és kerek temploma. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve XII. Miskolc, 1973. 65-86.
- ³ Szabó Ferenc: Borsod megye Árpád-kori templomai. Miskolc, 1936. 28-45.
- ⁴ Myskovszky Viktor: Néhány felsővidéki műemlék. Archaeológiai Értesítő XXI. 1901. 392-395.
- ⁵ Magyar életrajzi lexikon II. Budapest, 1969. 438.
- ⁶ A hét képet a Herman Ottó Múzeum Évkönyve XII. kötetében megjelent Szalonna, feudális főúri szálláshely és kerek temploma című dolgozatom illusztrációiként közöltem, de ott nem került sor sem a képek lelőhelyének megjelölésére, sem alkotójuk ismertetésére. Ezt a hiányt kívánja pótolni e közlemény.

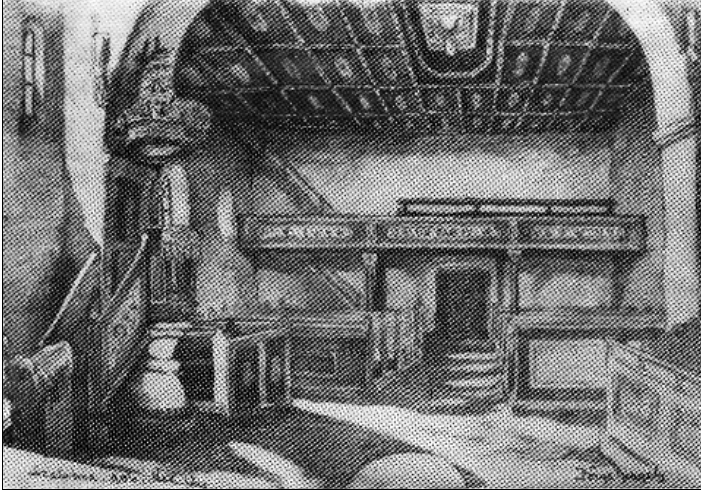
T 8813 – Az alacsonyabb tető a XI. századi kerek templomot és apszisát fedi, a magasabb tetőszerkezet alatt húzódik a XII-XIII. századi bővítés.

T 8814 – A templom képe keletről, a XVIII. századi fa haranglábbal.

T 8815 – A templom keletről. A kép bal felső sarkában a templom nyugati falában levő román kapu látható.

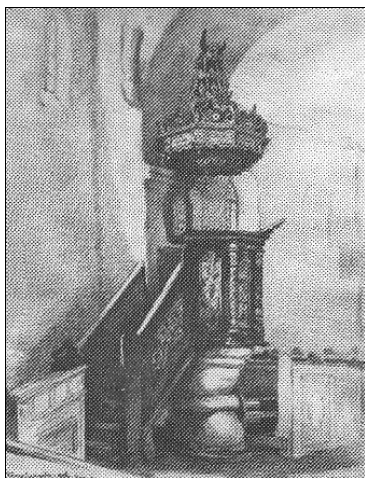
T 8816 – A templom belső tere és festett deszkamennyezete 1625. évszámmal, 1777-ben készült festett fa karzata és 1801-ben készült szószéke. A diadalív mindkét oldalán látható az elpusztult gótikus boltozat bordaindításának maradványa.

T 8817 – A templom XII-XIII. századi bővítésének a reformátusok által fehérre meszelt falú belső tere, két funkcionáló és egy befalazott román ablakával. A diadalíven túl a XI. századi kerek templom szentélye látszik.

T 8818 – A XI. századi kerek templom apszisának déli falán 1900-ban feltárt és azóta elpusztult XV. századi falkép töredék.

T 8819 – A templom festett fa szószéke, koronáján 1801 évszámmal.

(Forrás: Dénes György: Szalonna Árpád-kori templomának 1906. évi képe Pörge Gergely rajzain. In. A Miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei 13. 1974. 81-82. p. A képek a Herman Ottó Múzeum Évkönyve 12. száma (1973, 65-86. p.), Dénes György: Szalonna feudális főúri szálláshely és kerek temploma című munkájából kerültek átvételre.)

A szerkesztő megjegyzése:

A jegyzetek 1. száma alatt, a szerző által említett régészeti feltárás és műemléki helyreállítás évekig tartott. A munkák során a lehetőségekhez mérten sok részletet helyreállítottak (pl. a tetőt a régi állapotába állították vissza), a freskókat megkutatták és restaurálták. Az elvégzett munkákról a következő írások adnak részletes felvilágosítást: *Schönerne Puztai Ilona*: A szalonnai református templom helyreállítása. In. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve XX. Miskolc, 1981. 39-51. p., és ugyanebben a számban *Hokkyné Sallay Marianne*: A szalonnai református templom középkori falképei, 53-60. p.; *Bécsi János – Pintér Attila*: A szalonnai református templom falképeinek helyreállítása, 61-71. p.

A templom bádogtetős képe az 1922. évi renoválás után.

A templom az 1970-es évekbeli felújítás és restaurálás után.

125 éve hunyt el gróf Csáky László az 1848–49-es szabadságharc kormánybiztosa

Apja szendrői birtokos volt. 1848-ban a Batthyány kormány Szepes vármegye főispánjává nevezte ki, majd Sáros, később Szepes vármegye kormánybiztosa volt. A szabadságharc alatt saját költségén, Lőcsén fegyvergyárat alapított. Szabadcsapatot szervezett, majd parancsőrtsztként szolgált Görgey mellett. A szabadságharc bukása után Angliába emigrált. Távollétében halálra ítélték. 1852-ben hazatért, hat év várfogságot szenvedett. 1865-től 1891-ig Deák (kormánypárti) országgyűlési képviselő, 1867-76 között Nyitra főispánja volt, 1887-ben a képviselőház alelnökévé választották.

Csáky László bujdosásáról a következőket olvashatjuk Pfliegler J. Ferenc: Életem. Egy miskolci polgár visszaemlékezései 1840-1918 című könyvében:

„Szendrőn özv. Csáky Jánosné grófnő búsult szép kastélyában. Néha-néha meglátogatta egyik-másik leánya, Königsberg, vagy Hunyady grófné. Fia, Gábor gróf súlyos és reménytelen betegségekre keresett gyógyulást a francia Riviérán. Csáky László gróf hollétéről nem szólt a krónika, hiszen őt a hatalom köröztette. El is ítélte, in effigie, mert ő szervezte a szepességi gerillaharcokat és a nemzetőri csapatokat, melyek élén nyugtalanította a Schlick vezénylete alatt működő osztrák seregeket, rendszerint oldalról, vagy hátba támadva azokat. Puskatűz közé fogta, s a nagyobb hatás kedvéért az erdőben elhagyott nagy pálinkás hordók oldalát verette, imitálva az ágyúbömbölést.

László grófot tehát keresték. A Bódva menti falvakban, Senyétől Szendrőig vagy 150 kúrián ugyanannyi nemes úri család lakott. Ezek között is sok volt a politikailag meggyanúsított és üldözött, kikre vigyázni kellett. Sejtelve sem volt senkinek László gróf hollétéről. Csak a jó édesanya tudta, mily közel van a fia. A hálószoba melletti öltözőjében tartotta zár alatt. Az asztalnál étkező katonatisztek szemeláttára tette félre a legszebb falatokat, mondván: „für meinen Armen”.

Gróf Csáky László fiatalkori képe

Az alábbiakban részletet közlünk a Vasárnapi Újság 1891. évi 4. számában gróf Csáky László elhunyt alkalmával megjelentetett nekrológból.

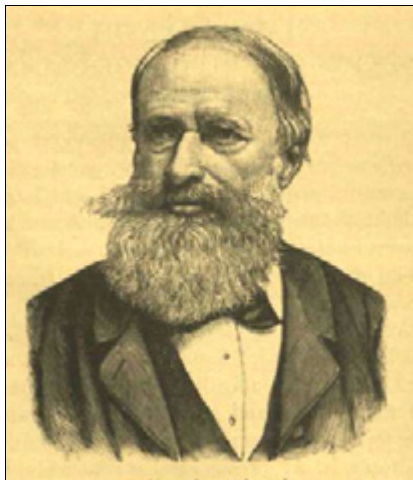
„Csáky László gróf politikai küzdelmeinknek ama veterán tagjai közé tartozott, kiknek nyilvános pályája még a negyvenes évek szabadelvű nemzeti nagy mozgalmaiban vette kezdetét s ettől kezdve halála perczéig példányképe volt az igaz hazafiságnak, a legtisztább becsületességnek, tántoríthatatlan szilárd jellemnek, haza- és emberszeretetnek. Fél századon át a közpályán a hazának, s a magánéletben is nem magának, de másoknak élt, s igazán jegyzik föl róla, hogy «arany volt a szíve, aczél volt jelleme».

Bécsben született, 1820 decz. 21-én. Közpályáját azonban már Trencsénmegyében kezdte, melynek négy éven át (1842–1846) volt tiszteletbeli aljegyzője, később főjegyzője. Már ekkor egész lelkével ahhoz a szabadelvű nemzeti irányhoz csatlakozott, melynek újjászülését köszönheti hazánk, s mint a főrendiháznak is tagja, itt a kisebbségben levő ellenzék leglelkesebb hívei közé tartozott. A

szabadságharcz őt is talpon találta és pedig a legelsők között. Kincseket érő családi ezüstjét, aranyát tette le a haza oltárára, s mint Sárosmegye főispánja, 1848 június havától pedig királyi biztosa, úgyszintén Szepes-megye kormánybiztosa, rendkívüli erélyt fejtett ki, hogy a gondjaira bízott vármegyék megtegyék, a mint meg is tették a haza iránti kötelességüket. Kitarzott mindvégig, a világosi katasztrófaig. Ezután menekülni kényszerült, s a diadalmas hatalom halálra ítélte s bitófára szegeztette nevét a Kossuthé, Andrássy Gyuláé s annyi más hazafié mellé.

Mint száműzött leginkább Parisban élt. Édes jó anyja, született Lassanszky grófnő, a saját birtokai jövedelméből (mert hisz az övét elkobozták) szép összegeket küldött számára. De ő azért szegényül élt a gazdag világvárosban, hogy szegénysorsú bujdosó társait segíthesse.

Ugyancsak édes anyja eszközlé ki számára utóbb a hazatérhetést. Ő visszajött, de teljesen elvonultan élt egész az ideig, mely a jó hazafiak közéleti szereplésének ígérkezett újra megnyitni a mezőt. Ott volt az 1861-iki lelkes törvényhozók között, s utóbb ismét annak a passiv ellenállási politikának lón a híve, melyen a provizóriumok minden jogfosztási és beolvasztási kísérlete megtörött.

Gróf Csáky László időskori képe (Vasárnapi Újság)

1865-ben újra képviselő lett, majd 1867-től Nyitra megye alkotmányos főispánja, egész 1876-ig, a mikor régi hű választó kerülete, a varini, választá meg újra képviselőjének. Ettől fogva Csáky László gróf egész az utolsó időkig egyik állandó tipikus alakja volt a képviselőháznak, nagy, tömött fehér szakállával, meggörnyedt termetével, s azokkal a szelíd kék szemekkel, melyeknek az utóbbi években egyre jobban gyengülő ereje arra kényszeríté, hogy lemondjon a ház alelnöki állásáról, melyre 1887-ben választatott. De megtartotta elnöki állását az összeférhetetlenségi bizottságban s csak pár évvel ez előtt fogadta el elnökségét az országos kertészeti egyesületnek is. A király 1876-ban a Lipóttrend középkeresztjével, 1880-ban valóságos belső titkos tanácsosi méltósággal tüntette ki. Egész életén át nőtlen maradt, s életét úgyszólván egészen a közügyeknek, a művészetek, tudományok pártolásának szentelte. Ő róla beszélnek, hogy jövedelmének huszadrészét sem költé önmagára, a többet mind mások segítségére fordította. Pedig nagy jövedelme volt, mert egyike volt az ország legtekintélyesebb vagyonú főurainak. Trencsénben, Szepesben, Borsodban, Abaujban, Zemplénben voltak uradalmi s a mellett részes volt a Csákyak egyebütt fekvő ősi birtokaiban. Övé volt a Szepességen a prakfalusi vasgyár, melyben Magyarországon a legelső emlékszerű szoborművet, a lapunkban is bemutatott branyiszkói honvédemléket öntötték, természetesen az ő áldozatkészségének is jelentékeny igénybe vételével.

Csáky László gróf régóta betegeskedett, de csak a múlt augusztusban vált baja aggasztóbbá. A közelebbi hónapokban már ágyban fekvő beteg volt. E hó (január) 19-én reggeli 8 órakor szólítá el a halál, kioltván benne a Csáky nemzetségnek trencsényi ágát, melynek ő utolsó férfi sarja volt.”

Laki-Lukács László

A miklósvári Miklós család

A miklósvári Miklós család Borsod vármegye egyik jelentős birtokos nemes családjá. Erdélyi eredetű és a Rákóczi szabadságharc korában szakadt Magyarországra. Birtokközpontjuk a XIX. században Finke (ma Edelény része), majd a XX. század elején Alacska. Házasság révén birtokosok voltak Hangácson, Mezőkeresztesen, sőt Szabolcs vármegyében is. Tagjai a megyei, majd az országos közéletben jelentős szerepet vittek. A református egyház fő támaszai.

FERENC (1796-1858), finkei ágból a szendrői járás főszolgabírája tizenegy éven át, majd Borsod vármegye másod alispánja. Jelentős szerepet vállal 1848-49-ben is. Fia, GYULA (1832-1894) fiatalon az 1848-49-es forradalom katonája, majd besorozzák a császári hadseregbe. Az 1860-as években a szendrői járás főszolgabírája, 1871-1881 között az edelényi választókerület országgyűlési képviselője. 1879-től borászati kormánybiztos, a filoxéra elleni harc fő szervezője.

Gyula három fia közül Aladár katonai pályára lép, ifjabb Gyula (1855-1923) jogász lesz, 1894-1896 között Borsod vármegye főispánja, országgyűlési képviselő. A harmadik fia, ÖDÖN (1856-1923) mérnök-közgazdász. A szírmabesenyői kerület országgyűlési képviselője tizenkét éven át, földművelésügyi államtitkár, a századfordulós párizsi, majd a római világkiállítások kormánybiztosa. Jelentős a szakírói munkássága. Családjával Budapesten él a Plósz Lajos utcán, de a családi birtokközpontot a vadregényes, jó fekvésű Alacska helyezi át. Átépitik, bővítik a kis kúriát eklektikus kastéllyá. Hangulatos angolkert övezi a kastélyt. Az ősi, híres szőlőhegyen mives képzésű hatalmas pincét, borházat építenek. 1900-ban, a Párizsi Világkiállításon Miklós Ödön alacsikai furmintja arany érmet nyer. Sok-sok szép nyarat töltenek a birtokon, melyet intéző, majd bérlő vezet. Szeretettel, békességben élnek itt. A hithű kálvinista ember az alacsikai és finkei református egyházközségek főgondnoka, a Tiszáninneri Ref. Egyházkerület vezetőségének tagja, részt vesz az 1904-1906. évi Református Zsinaton is.

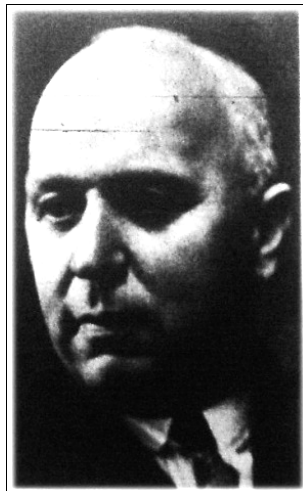

*Miklós Gyula és fiai, Ödön, Gyula és Aladár.
(Laki-Lukács László gyűjteménye.)*

Miklós Ödön felesége Tóth Jolán (1858-1933). Tóth Lőrinc (1814-1903) a komáromi születésű ügyvéd, kúriai elnök, drámaíró, szakíró, országgyűlési képviselő és egerfarmosi Kandó Zsófia lánya. Érdekeség, hogy esküvőjükön 1851-ben az egyik házassági tanú: Vörösmarty Mihály költő volt. Lányuk keresztapja Deák Ferenc s a lány ritka műveltségű, gyönyörű szép teremtés. Pesten, a Kálvin téri református templomban esküdtek 1879. december 22-én. Az ő egyik tanújuk idősb Kandó Kálmán, a kor neves közembere, politikusa, a feltaláló édesapja. Az ifjú pár a korszak álompárja volt: szépek, okosak, gazdagok, jó kapcsolatokkal. A családi legendárium szerint Miklós Ödön modellt állt Munkácsy Mihály A magyarok bejövetele című festményén, Árpád vezér alakjához. A fennmaradt sok szép fotó is tanúskodik a pár nem mindennapi külleméről, megjelenéséről.

Házasságukból három fiúgyermek született. Ifjabb ÖDÖN (1880-1908) jogot tanul, külügyi politikai pályán indul, Teleki Pál barátja, de fiatalon meghal. Nagy részvét mellett búcsúztatják Pesten, majd temetik Alacskán, a kastély kertjében. A család finkei klasszicista

stílusú sírboltját lezárják. (Ma az a finkei temető ravatalozója.) Az új sírkert emlékkövét az egyik testvér nevelője, a később híressé vált festőművész Molnár C. Pál tervezi és készíti el fehér carrarai márványból. A második fiú, az Alacsán született ELEMÉR (1882-1954), Borsod vármegye méltatlanul elfeledett költője, írója. Az eredetileg tanárnak induló, több nyelven beszélő ember nagyon kalandos életű pályát fut be. Német felesége volt, családja nem. A sokat utazó fővárosi tisztviselőnek, a magyar falusi túrizmus atyjának 1938-ban el kell hagynia az országot. Elhagyatva, magával meghasonulva, egyedül halt meg Santiago de Chilében.

Dr. Miklós Elemér

*Miklós Ervin
(Laki-Lukács László gyűjtése.)*

Miklós ERVIN (1903-1988), a legkisebb fiú késői születésű. Budapesten született 1903 március 17-én, és Finkén keresztelik meg március 23-án. Édesanyja 45 éves, bátyjai huszonévesek. Ő a család szemefénye, az ő nevelője egy ideig Molnár C. Pál. Műszaki egyetemet végez, mérnök lesz. Imád fotózni, imádja a kocsikat, imád utazni (családi hagyomány!) Budapest Fővárosnál helyezkedik el.

Édesapja, idősb Miklós Ödön 1923. május 29-én Passauban külföldi útjáról hazautaztában életének 66-dik, házasságának 44-dik évében hirtelen meghal.

Budapesten búcsúztatják és Alacsán a kastély kertjében fia mellé temetik. Elemér bátyja nemsokára elveszti az alacsikai birtokot, majd miatta Ervin is eladni kényszerül finkei családi birtokát, örökségét. 1930 januárjában veszi feleségül a hidvégardói és taktaszadai kötődésű Zábráczy Mária Magdolnát (1906-1998). A jó nevelést kapó,

nyelveket beszélő asszony méltó társa lesz jóban, rosszban, az osztályidegenség korszakában is. Gyermekük nem születik, de nagyon szerették a gyerekeket, a fiatalokat. Édesanyjuk, Miklós Ödönné Tóth Jolán 1933-ban hunyt el, a Farkasréti temetőben temetik el Budapesten. ERVIN bácsi a Főváros tisztviselője marad a háború után is. Csendes nyugodt, mindenre nyitott, vidám, jó lelkű ember. Munkahelyén kollégái is becsülték, szerették. Magda néni jó nevű angol magántanárként (sok hírneves tanítványa volt) segít megélhetésükben. Az egyre idősödő házaspár a Reáltanoda utcai lakásukban éldeggel csendesen.

Miklós Ervin 1988 februárjában hunyt el. Tíz évvel később, szinte ugyanazon a napon hal meg felesége is. Hamvaikat édesanyjuk sírjába temetik. Legyen áldott az emlékük. Béke hamvaikra.

A Farkasréti temetőben lévő sír megváltási ideje 2015-ben lejárt, újra nem váltották meg. Miklós Ervinné unokahúga, örököse dr. Janky Mária (Pongrácz Károlyné) tanácsot kért tőlem. Az edelényfinkei Miklós sírboltot a finkei Slezsák Imre közreműködésével az 1970-es években végleg lezárták, ravatalozót alakítottak ki belőle. Mögötte, egy régi sírkő és kerítés felhasználásával kialakított Miklós Gyula emlékhelyet a Miklós Gyula Kertbarát Kör 2015 nyarán rendbe tette. Megbontását nem javasolták.

Így javaslatomra megkerestük Alacska Község Önkormányzatát, Újlaki Béla polgármestert, hogy engedélyezzék a tulajdonukban lévő, ma iskolaként, Miklós Ödön nevét viseli és művelődési házként működő kastély kertjében lévő családi sírhelyen Miklós Ödönné, Miklós Ervin és Miklós Ervinné hamvainak újratemetését. Az engedélyt megkapva Budapesten 2016 áprilisának első napjaiban exhumálták a sírt és az alacsikai temetésre 2016. április 18-án, hétfőn került sor Major Zsolt református lelkész szolgálatával.

160 éve született Miklós Ödön

A Finkén (1963-tól Edelény része), 1856. december 14-én született közgazdasági szakember államtitkári kinevezésekor a Vasárnapi Újságban 1893-ban megjelent írást közöljük. Miklós Ödön Passauban hunyt el 1923. május 29-én. Budapesten búcsúztatták és az alacsakai kastély kertjében helyezték örök nyugalomra.

MIKLÓS ÖDÖN, A FÖLDMÍVELÉSI MINISZTERIUM ÚJ ÁLLAMTITKÁRA

A közügyek terén szereplő férfaink közt, a kik közgazdasági életünknek úgy elméleti, mint gyakorlati fejlesztése és emelése érdekében sikeresen fáradoznak, a legkiválóbbak egyike *Miklós Ödön*, a földművelési minisztérium új államtitkára, kinek arczképét és életrajzát lapunk jelen száma közli. Miklós Ödön közel másfél évtized óta a közélet embere, és ezen aránylag még rövid idő alatt, már is annyi kétségbevonhatatlan tanújelét adta hivatottságának és képzettségének, hogy így mi, a kik működését közvetlen közelből kísérhettük figyelemmel, mint a gazdaközönség is, a melynek számos érdeke függ össze az új államtitkár működésével, mindannyian megnyugvással tekinthetjük ezen minden ízében gyakorlati férfiút új hivatalában.

Miklós Ödön a Borsod megyében nagy idők óta előkelő szerepet játszó Miklósvári Miklós-család sarja; 1857-ben (1856-ban, a szerk.) született Finkén. Nagypja a szabadságharcz idejében híres borsodi alispán; atyja, Miklós Gyula, az edelényi kerületnek több ízben országgyűlési képviselője, ez időszert borászati országos kormánybiztos. Nemcsak maga Miklós Ödön, hanem két testvére is ismert nevű férfiak: ifj. Miklós Gyula országgyűlési képviselő, és Miklós Aladár huszártiszt, a berlini verseny-lovaglás egyik hőse, a ki ezzel a tetteivel újabb dicsőséget szerzett a magyar huszár névnek.

Miklós Ödön középiskolai tanulmányait Miskolczon, majd Budapesten és Bécsben végezte, mindenütt kitüntetéssel. Középiskolai tanulmányai után a budapesti József műegyetem hallgatója lett és kiváló sikerrel végezte tehnikai tanulmányait, s e pályája folyamán többféle kitüntetésben részesült. Tanulótársai segélyegyletük, taka-

rékegyletük és báljuknak ismételten elnökévé választották, így már, mint tanuló is szerepelni kezdett.

Műegyetemi tanulmányai végzése után 1878-ban előjárói fölhívták rá Trefort Ágost akkori kultuszminiszter figyelmét, a ki aztán a kiváló tehetségű fiatalembert kiküldte Parisba az ez évi francia világkiállítás tanulmányozására. Ezt megelőzőleg már több ízben fordult meg külföldön, bejárva Német- és Franciaország, Belgium és Hollandia mindazon vidékeit, a melyek gazdasági szempontból figyelemre méltót nyújtanak. Újabb külföldi útja három hónapig tartott s e három hónapot jobbadán Angliában és ismét Franciaországban töltötte. Az ottani gazdasági élet beható tanulmányozása nem csekély mértékben fejlesztette ismeretkörét. Alig, hogy visszakerült a kül-

földről, s fényes sikerrel megszerezte a mérnöki oklevelet, a csak épen pályavégzett, alig 22 éves ifjút újabb kitüntetés érte: előbbi tanulmányjának sikere után a kormány kiküldte az Egyesült-Államokba, hogy tanulmányozza az amerikai gabonaelevátorok intézményét.

Ez az útja, valamint az ezzel kapcsolatos újabb franciaországi és angolországi időzése (a londoni gazdasági kiállításon, mint meghívott szakelőadó is szerepelt) természetesen még nagyobb mértékben gyarapították közigazdasági szakképzettségét. Megfordult ezenkívül még Belgiumban és Svájcban is. Utazásai és hosszas külföldi tartózkodása közben teljesen elsajátította a német, francia, de különösen az angol nyelvet.

Amerikai tanulmányainak idehaza nem sokára nagy hasznát láttuk 1880-ban, midőn a budapest-zimonyi vasút előmunkálataiban, mint ál-

*MIKLÓS ÖDÖN
Koller utódai fényképe után.*

lami alkalmazott vett részt, Budapest főváros tanácsa pedig meghívta Miklóst a ma fennálló gabona-elevátor építéséhez műszaki felügyelőül. Ez intézmény létesítése körül szerzett érdemeit a legjobban illusztrálja az a rohamos emelkedés, melyben e munkálat révén részesült; az az elismerés, melyet úgy a főváros, mint a szakférfiak részéről kapott, s végül az az újabb megbízás, mely rá, a szolgálati viszonyon kívül álló férfúra ruházta a nagy költséggel épült üllői-úti köz-kórház szakszerű fölülvizsgálatát. Az elevátor építésének befejezése után, 1884-ben, kiváló érdemeinek elismeréséül ő felsége a koronás arany érdemkereszttel tüntette ki.

Kevéssel azután ugyancsak Miklós volt ki Lukács Béla jelenlegi kereskedelemügyi miniszterrel és Széll Kálmánnal azt a bankszervezetet kezdeményezte, mely a fővárostól az elevátort bérbe vette s így a közraktárak jelen kezelésének eszméje is tőle származik. 1884-ben a világhírű amerikai Fairbank-czég magyarországi vállalatának igazgatója és társtulajdonosa lett s neki köszönhető, hogy ez a mérleg- és gépgyártárság annyira virágzó, közhasznú vállalattá nőtte ki magát. 1885-ben Miklóst bízták meg az országos kiállítás nemzetközi osztályának szervezésével s ez osztály magyar és német nyelvű katalógusának szerkesztésével. Ugyanakkor előadója volt az országos jurytanácsnak és alelnöke a nemzetközi osztálynak. Nem kevésbé tevékeny részt vett később a bécsi gazdasági kiállítás rendezésében is.

E sokoldalú munkásság mellett mindig akadt ideje, hogy kellő figyelemmel kísérje gazdasági mozgalmainkat, a melyekben aztán hova-tovább, egyre fontosabb rész jutott osztályrészéül. Állandó munkása volt több napilapnak, a melyeknek hasábjain cikkeivel nem egy fontos eszmét segített tisztázni és megvalósítani. Éveken át állandó munkatársa volt több angol és amerikai gazdasági és műszaki közlönynek, alkalmat szolgáltatva a külföldi szakértőknek, hogy a mi gazdasági állapotainkkal megismerkedjenek. Ezenkívül tevékeny munkása és elősegítője volt a gazdakör megalakulásának, melynek választmányi tagja lett, hasonlóképp az országos magyar gazdasági egyesületnek, a magyar mérnök- és építész-egyesületnek, s más rokon szaktársulatoknak. E társulatok kebelében szakelőadásokat tartott, és több fontos törvényjavaslat megvitatásában és előkészítésében vett részt. "Wekerle Sándor miniszterelnökkel, mint régi barátjával, részt vett az országos kaszinó megalakításában is. hírlapírói te-

vékenysége mellett a szakirodalomnak is folyvást szorgalmas munkása volt.

Figyelemre méltó munkát írt a mindig nehéz kérdésnek ismert gazdahitelről, a gabona-elevátorokról, a közraktári intézmény meghonosításának mikéntjéről és a Duna-szabályozásról. Az utóbbi években élénk munkásságot fejtett ki a fővárosi vízvezeték rendezésének fontos kérdésében is, melyre nagy műszaki pályázatot is nyújtott be, és a melyről több ismertetést is írt. Sok figyelemreméltó cikket írt a vízszabályozásról és sürgette, hogy a vízügyek egységesen vezettetessenek. A szegedi árvíz után Eads kapitány, a világhírű amerikai vízépítészeti szakfőnök az ő meghívására látogatott el hozzánk és szemlélte meg a Tisza mentét. A nem régiben rendezett dunai szemleútban is részt vett s így alkalmá nyílt a földművelési tárczának ezt a fontos ügykörét is alaposan megismerni. E helyütt említjük meg, hogy Miklós Ödön igazgatója a magyar mezőgazdák országos szövetkezetének s felügyelő bizottsági elnöke a magyar fegyvergyárnak. Borsod megyei nagybirtokos, és tíz éve maga gazdálkodik birtokain.

Képviselő a legutóbbi választás alkalmával lett a szirmabesenyői kerületben. A parlamentben hamar figyelmet vont magára. Megválasztották a közgazdasági bizottság előadójának, s mindjárt képviselősége első évében a delegáció tagjául, a mi csak kivételes esetben történik meg fiatal képviselővel. A múlt évi budgetvita alkalmával mondott szakbeszédével jeles parlamenti erőnek bizonyította magát. Azóta is, akárhányszor szólott, minden oldalon megérdemelt figyelemmel hallgatták alapos, tárgyilagos és széleskörű szaktudásról tanúbizonyosságot tevő felszólalásait.

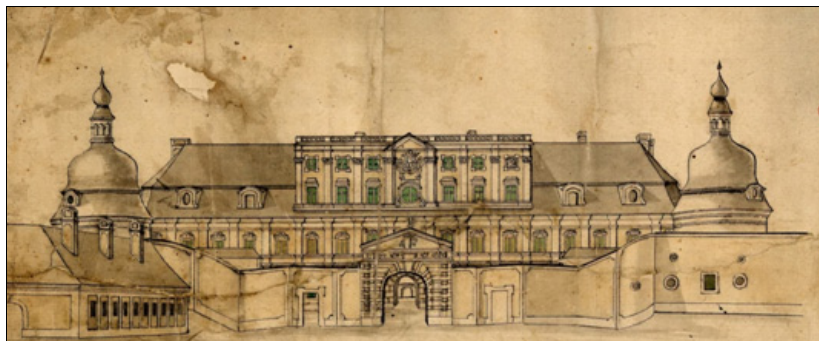
(Forrás: Vasárnapi Újság, 40. évf. 18. sz. 1893. április 30. 1-2. p.)

300 évvel ezelőtt kezdődött az edelényi kastély építése

Összeállításunkban a kastély építésének kezdetéről, valamint az építtető, L'Huillier János Ferenc életéről, katonai pályafutásáról írunk, mert a kastély felújítása (2009-2015) kapcsán az elmúlt években a történetéről, tulajdonosairól, átépítéseiről sok írás jelent meg a nyomtatott és online sajtóban egyaránt.

„Az újabb kutatások szerint az edelényi birtokon Jean-François L'Huillier 1716-ban kezdte el a kastély építését, amihez regimentjtől, a Caraffa-ezredtől kért ki kőműveseket, ácsokat és más mestereket. Egy ekkora vállalkozást csak jól szervezett logisztikai háttérrel lehetett lebonyolítani. Az állványokhoz, a tetőszerkezethez és a nyílászárókhoz szükséges fát zömmel 20-40 kilométeres távolságból szállították a helyszínre, más építőanyagokat azonban nem kellett ekkora távolságról beszerezni. A helyi kőbányákból hozták a követ, amit nagyrészt a falazatba és az alapokhoz használtak fel. A habarcskészítéshez és a tégláégetéshez szükséges mészt és homokot helyben, illetve a közvetlenül Edelény mellett fekvő Szendrőládon rendelkezésre állt. A falakhoz és a boltozatokhoz felhasznált téglát pedig a legtöbb uradalomhoz hasonlóan Edelényben is helyben égették. Az építkezés hajrájában egyszerre tizennyolc kőműves dolgozott segédekkel a kastélyon. A fuvarozást és szakértelmet nem kívánó munkákat napszámosokkal és jobbagyokkal végeztették. Az építtető gróf halála után felesége, Marie-Madeleine de Saint-Croix 1730-ban fejezte be a kastélyt. Azt, hogy ki tervezte ezt az egyedi épületegyüttest, a kutatóknak a mai napig nem sikerült kideríteniük.”

(Részlet az Edelényi kastélysziget című kiadványból. Forster Gyula Nemzeti Örökséggazdálkodási és Szolgáltatói Központ. Budapest, 2014. 7-8. p.)

Sindler József rajza a kastély északi homlokzatáról. 1770.

A magyarországi megtelepedés

„L’Huillier Ferenc kapcsolata Edelénnyel pontosan a 17-18. század fordulójára datálható. A település eredetileg II. Rákóczi Ferenc tulajdonát képezte, aki az 1700. december 17-én, Sárospatakon kelt szerződés értelmében 5000 forint fejében tíz évre elzálogosította a helységet L’Huillier Ferencnek, a Hessen-Darmstadt vértesezred kapitányának. Feltehetően ez idő tájt kötött házasságot Maria Magdalena de Saint-Croix-val, akinek a hozománya segíthette hozzá e zálogügylet fedezetéhez, mivel ilyen jelentős összeget a kapitányi zsoldjából aligha takaríthatott meg. Rákóczit azonban XIV. Lajos francia királlyal történt kapcsolatfelvétele miatt letartóztatták, a fiatal lotaringiai tisztet utóbb a Rákóczival való ismeretsége miatt hosszas haditörvényszéki vizsgálatnak és fogságnak vetették alá.

Szabadulását követően, 1704-től az észak-itáliai harctéren szolgált, s az 1705-ös cassanoi csatában tanúsított vitézségéért Savoyai Jenő herceg felterjesztésére elismerő oklevelet kapott a császártól. L’Huillier az 1706. évi torinói ütközetben is harcolt, majd ezredének új tulajdonosa, Johann Georg Caraffa vezérőrnagy csapatainak kötelékében Nápolyba vezényelték. A lotaringiai katona számára a háború valóban megfelelő előmenetellel kecsegtetett, hiszen Stephan Kinsky ezredest 1712-ben, harmincnégy évesen váltotta az ezredparancsnoki poszton: előbb őrnagyként, majd alezredesi rangban, végül az újabb török háborúban, 1717. május 21-én kelt kinevezésével ezredesi rangban. 1724-ig állt az ezred élén, s utóda a század tehetséges magyar katonája, gróf Batthyány Károly József ezredes lett. Ezt kö-

vetően Eperjes parancsnokává nevezték ki, illetve 1725. április 24-én kelt királyi határozat kilátásba helyezte számára Eger vagy Nagyvárad parancsnoki posztját is. 1726-ban vezérőrnagyi rangra léptették elő, majd az 1727. évben benyújtott folyamodványát követően egri várparancsnokká nevezték ki.”

Egy honfiúsított katona

„Az edelényi kastély építtetője, Jean François L’Huillier 1668-ban Lotaringiában született, a Metz környéki Rambergviliers-ben. Nemesi család sarja, bárói címmel, jóllehet a neve alapján ősei egykor olajkereskedők lehettek. Bécs 1683-as sikertelen török ostromát követően, a visszafoglaló háború idején került Magyarországra, ahol katonáskodással hírnevet és vagyont szerzett magának. Egy későbbi okirat szerint, a lotaringiai katona tizennyolc éves korában, Buda 1686-os ostrománál már jelen volt. Gróf Pálffy Miklós nádor 1715 márciusában kelt okirata szerint magyar indigenátust kapott, vagyis a Magyar Királyság nemesi előjogokkal és kötelezettségekkel bíró közösségének tagjai sorába fogadták. Nem mellékes, hogy eljárási illeték fejében igen komoly összeget, vagyis 1000 aranyat kellett ekkor a kincstárba befizetnie.

L’Huillier magyarországi szolgálatát a Saint-Croix regimentben, vagyis a császári hadsereg egyik legrégebbi alapítású vértesezredében kezdte. Az akkori szokásoknak megfelelően a szolgálatba lépőnek már rendelkeznie kellett fegyverzettel, lóval és egyéb felszereléssel, amit a belépési szerződés megkötésekor az ezred megvásárolt. L’Huillier későbbi irataiból kiderül, hogy nem tiszti rangot vásárolva, hanem a katonai szolgálat minden szintjét végigjárva haladt előre a ranglétrán. 1688-1689-ben a Sachsen-Laurenburg ezredbe lépett át, ami feltehetően kedvezőbb státust kínált számára. Előbbre jutását nagyban segítette három évvel későbbi átlépése a Doria ezredbe, majd 1893-ban egy másik vértesezredbe, amelynek tulajdonosa és ezredparancsnoka Hessen-Darmstadt György örgróf volt.

L’Huillier Ferenc komoly ütközetekben vett részt, élete sokszor veszélyben forgott. Buda ostromát követően a Saint-Croix ezred katonájaként részt vett az 1687. évi dél-dunántúli hadműveletekben, s harcolt a Miksa Emánuel bajor választófejedelem győzelmét hozó nagyharsányi ütközetben is. Ugyanígy jelen volt Badeni Lajos örgróf

főparancsnoksága alatt a későbbi szerbiai küzdelmekben. Ezt követően a Sachsen-Lauenburg ezred kötelékében Erdélybe vezényelték, de a Heissler tábornok vezette császári csapatok 1690-ben megsemmisítő vereséget szenvedtek Thököly Imre hadától a Brassó melletti Zernyestnél [Zărnești, Románia]. L'Huillier a csata során megsebesült, Thököly tatár segédcapatainak fogságába esett, ahonnan több hónap után, saját költségén váltotta ki magát. Ezt követően, az anyagi kényszer hatására is, újra a magyarországi harctereken forgolódott, s részt vett az 1691. augusztus 19-i, döntő jelentőségű szalánkeméni [Sztari Szlankamen, Szerbia] ütközetben, mely a törökök katasztrofális vereségével végződött. A török fenyegetés azonban továbbra sem múlt el, s számos hadműveletre került sor a Tisza-Maros szögében, ahol L'Huillier is jelen volt. A törököket végleg békére kényszerítő, 1697. szeptember 11-i zentai [Senta, Szerbia] győzelem kivívásánál szintén az első sorokban harcolt, ekkor már hadnagyi rangban. A Habsburg Birodalom 1716-ban, Velence szövetségében újabb háborút indított az Oszmán Birodalom ellen. Az ország területének tekintélyes része, vagyis a Tisza és a Maros összefolyásától délre eső területek, beleértve az egykori Temes, Torontál, Krassó vármegyét egészen a Dunáig – az 1699-es karlócai béke értelmében még török kezén volt. 1716. július végén százezer főt is meghaladó erejű török sereg kelt át a Száván. A Habsburg császári-királyi haderőt a törökök felett korábban, 1697-ben Zentánál fényes győzelmet aratott Savoyai Jenő herceg vezette, bár seregének létszáma nem ért fel az ellenség erejével. A 70 zászlóaljnyi gyalogság és 218 lovas kompánia létszáma 80000 főt tett ki.

A háború első nagy összecsapására 1716. augusztus 5-én reggel a Duna-parti erősségnél, Péterváradnál [Petrovaradin, Szerbia] került sor, amikor Savoyai a gyalogságot rohamra indította. A lovasságot gróf Pálffy János tábornagy vezényelte, köztük a Caraffa-vértesezred hat kompániáját, akik közt maga L'Huillier Ferenc is harcolt. Az ütközet Savoyai kiváló helyzetfelismerésének és a lovasság kellő időben megindított, hatásos rohamának köszönhetően fényes győzelmet hozott. Ezt követte Temesvár ostroma: a vár százhatvanöt év török megszállás után, október 13-án megadta magát a keresztény hadaknak. Az ostromot követően a déli megyékben téli szállásra vonultak a

csapatok. L’Huillier fennmaradt iratanyaga szerint a Caraffa-vértések hat századát Szegeden és Csongrádon kvártélyozták el.

A következő év júniusában Savoyai Jenő közel százezer fős haderőt koncentrált Belgrád mellett, illetve a megfelelő ostromművek, futóárkok, ütegállások kiépítése után fogott hozzá a módszeres ostromhoz. A helyzetet megnehezítette azonban, hogy a táborban vérhasjárvány dúlt, s a lovak is igen nagy számban hullottak el. Ráadásul Hadzsi Halil pasa felmentő serege is közeledett. A helyzet igen kritikus volt, de a törököktől átszökött, korábban Rákóczi alatt szolgáló Vékony János huszártiszt jelentette Pálffynak, hogy Hadzsi Halil pasa augusztus 17-én készül támadást indítani a keresztény hadak ellen, s egyidejűleg a várból is kitörnek a védők. A fővezér Savoyai herceg a híradás ellenére úgy döntött, hogy nem hagyja abba az ostromot, hanem megtámadja a felmentő sereget. A hajnali ködben kezdetben a törökök áttörték a keresztény sereg első gyalogsági vonalát, azonban a látási viszonyok változásával a második vonal megakadályozta a teljes áttörést, s Savoyai Jenő a vértések élén elsőprő rohammal kivívta a győzelmet, melynek hatására Belgrád török védői feladták az Al-Duna kulcsfontosságú, s egyben szimbolikus jelentőségű erődjét. A Caraffa-vértések élén L’Huillier Ferenc is az első sorokban harcolt.”

(Részlet az Edelényi hétköznapiak a 18. században című könyvből. Szerk.: Krász Lilla – Kurucz György. Forster Gyula Nemzeti Örökséggazdálkodási és Szolgáltatási Központ. Budapest, 2014. 20-22. p.)

A felújított kastély északról. (Fotó: Mészáros Csaba)

Laki-Lukács László – Török László

Bódva völgyi téglák

(Rövid utazás Jásztól Boldváig)

Kedves Olvasó! Engedje meg, hogy egy rövid sétára hívjuk a Bódva völgyében, jeles téglák után kutatva. Ez a rövid utazás azt hívatott bemutatni, hogy a két szerző hol, milyen téglákat talált, azokról, illetve készítőjükről/készítettőjükről mit tudott meg. Természetesen ez nem egy folyamatos utazás volt a részünkről, hanem közel öt év alatt jártuk be a Bódva völgyét, egy-egy helyre esetleg többször is ellátogatva. A folyó völgye évszázadokon keresztül összekötötte az ott élőket, hogy aztán az első nagy viláégés után az országhatár több mint nyolc évtizeden keresztül kettéválassza őket, elvágvá az addig kialakult szerves kapcsolatokat. Az országhatár, vagy legalábbis a határellenőrzés megszűnése újra lehetővé tette a korlátlan átjárást, s a gazdasági és kulturális kapcsolatokat újraszerveződését. Ennek egy apró morzsája ez az írás.

Utunk első állomása **Jászó** (szlovákul: Jasov). A kisváros történetét és mai arculatát meghatározza az, hogy itt található a Premontrei Prépostság központja. A lenyűgöző templom a hozzá tartozó apátsági épületegyüttesel (1. ábra) tekintélyt parancsolva uralja a város központját, miközben úgy mesél gazdáinak több száz éves történetéről, hogy közben sejteti annak gazdasági hatalmát is.

1. ábra A jászói apátság épületegyüttese.

A prépostság története a XII. századra nyúlik vissza, s igen csak viszontagságos volt. A sok megpróbáltatás ellenére a rend mindig presztízseben és gazdasági erejében megerősödve éledt újjá. A gazdasági potenciált a XIX. század végén a rend tulajdonában lévő földterületek mellett malom, gőzfűrészüzem, vasérc bánya, vasolvasztó és nem utolsó sorban téglagyár is jelzi. A gyár téglán kívül cserépszindelyt és alagcsöveket állított elő. Annak kéménye a mai napig áll, viszont a körülötte lakók szociális helyzete miatt szinte megközelíthetetlen. A várost bejárva egy féle bélyeges téglát találtunk, viszont még a bélyeg megfejtése sem egyértelmű. Talán PB.

Jászótól délre található **Somodi** (szlovákul: Drienovec), s benne a rozsnyói püspökség nyári palotája, melyben jelenleg apácák laknak. E mögött terül el egy épület együttes melynek többek közt a palotához tartozó valamikori gazdasági épületek is részét képezik. Az egész leromlott, romos állapotban van. A falak alatt található leesett téglák szinte kivétel nélkül KD monogrammal ellátottak. (2-3. kép) A téglák gyártója ez idáig ismeretlen.

A Kassát Rozsnyóval összekötő országúton kelet felé tovább menve kb. 5 kilométer megtétele után megérkezünk **Tornára** (szlovákul: Turna na Bodvou), Torna vármegye hajdani központjába, mely funkciót egész 1883-ig, Torna vármegye Abauj vármegyébe történő beolvasásáig betöltötte. Ezután járási székhelyként működött tovább. A város, a felé magasodó várral együtt 1677-től Keglevich birtok. Egyik legrégebbi épülete a már Bél Mátyás által is említett Keglevich kastély. Bél Mátyás a következőket írja erről: *„Ez szépen fel van szerelve termekkel es más, a benne lakásra való alkalmatossággal; ezért méltó is arra, hogy a földesura lakja. Ő buzini gróf Keglevich József, aki, mint fentebb említettük, a főispáni méltósággal ékeskedik. A kastélynak azon a részén, amellyel dél fele néz, van egy gyümölcstermő fákban bővelkedő kert, valamint lentebb egy kellemes es egyszersmind hasznos vízfolyással bíró halastó. Ennek természetével kapcsolatban fentebb mar elmondtuk, hogy nem fogja a fagy: ennél fogva ott, ahol kifolyik belőle a víz, épült egy malom, amely arról nevezetes, hogy állandóan dolgozik. A többi, ide kapcsolható alkalmatosság a gazdálkodás haszonnal való folytatására szolgál. Közéjük sorolhatjuk azt a két, megfelelően felépített műhelyt, amelyek kö-*

zül az egyikben sert főznek, a másokban pedig égetett bort párolnak le.”

Mára ebből a kis földi paradicsomból csak a télen sem befagyó tavak maradtak meg érintetlenül. Mind a kastélynak, mind a mögötte található gazdasági épületeknek csak romjaik állnak. A kastély építettségének, lakójának, gróf Keglevich Józsefnek a téglája a 4. képen található. Az 5. képen található Keglevich téglát a kastély háta mögötti gazdasági épületek romjai közt gyűjtöttük.

Utunk következő állomása **Bódvaszilas**, mely már a jelenlegi Magyarország területén található. A XVIII. században a település földesura az Eszterházy család volt, annak is a hercegi ága. Bódvaszilas kezdetben a szögligeti uradalom része, majd annak központja. Földesura, Esterházy Miklós herceg itt kis kastélyt és hatalmas méretű magtárat építtet. A kastély viszont csak a hercegi intéző szállásául szolgált. Maga a herceg, illetve annak családja – tudomásunk szerint – nem szállt meg benne. A kastély építésénél használt téglát a 6. képen láthatjuk. Az uradalom távol esett a főleg északnyugat Magyarországon található Esterházy birtokoktól, így már a XIX. század elején bérbe adás útján hasznosították. Bérelője Anton Burger volt, akinek téglája a 7. képen látható. Az Esterházy, s így az Anton Burger féle téglák gyártási helye is nagy valószínűséggel a 2. katonai felmérés térképén a Szögligettől délkeletre, az Aranyos Szőlők nevezetű dűlő alatt jelzett tégláégető volt. (2. ábra)

2. ábra: A Szádvári Uradalom tégláégetője a II. katonai felmérés térképén

A 27-es számú főútról két kilométer megtétele után balra letérve **Bódvarákóra** jutunk, mely a XIX. században jelentős Keglevich birtok volt. Ennek nyomait jószerivel már alig lehet észrevenni a hangulatos kis faluban. A kastély eltűnt, a hozzá kapcsolódó gazdasági épület is az összeomlás szélén áll. Jószerivel csak a faluba bevívó kis híd mives öntöttvas korlátja és a fellelhető bélyeges téglák mesélnek az uradalom fénykoráról. (8-10. kép)

Visszatérve a fő közlekedési útra elérjük **Perkupát**, ahol a falu központjában kívülről szépen felújított kismemesi kúriákat találunk. Ennek oka, hogy az 1700-as évek közepe óta főleg kismemesek lakták a települést. A házaknál több esetben található beépítve CP jelű téglákat, (11-12. kép) Ezek a téglák a környező településeken is előfordulnak. A téglabélyeg jelentése egyelőre ismeretlen.

Perkupát Szalonna felé elhagyva térjünk le balra, Szőlősárdó felé. Szőlősárdó előtt találjuk a régebben Varbóchoz tartozó **Lászi pusztát**. Téглаégetőjét 1864-ben ország leírásában már Pesti Frigyes is említi, illetve a 3. katonai felmérés térképe is jelöli. (3. ábra) A bódvaszilasi római katolikus egyházi anyakönyv szerint 1859 október 3-án Vírosztek János téglamesternek megszületik Julianna nevezetű leánya Lászin.

2007 kora nyarán Koleszár Krisztián beszélgetett Hársasi Tiborral, az utolsó Lászi pusztán dolgozó téglamester, Hársasi Gusztáv legkisebb fiával. (Ezúton is szeretnének a szerzők köszönetet mondani Koleszár Krisztiánnak azért, hogy hozzájárult az akkor elhangzottak felhasználásához.) Az alábbiakban a beszélgetés alapján ismertetjük a téglamester családjának és a Lászi pusztán található téглаégetőnek a történetét.

Weis (később Hársasi) Gusztáv 1884-ben született Abaújszántón a szepesi cipster német családból származó Weis Sámuel téglás fiaként. (tehát esetünkben egy téglás dinasztiáról van szó!) Hársasi Gusztáv huszonéves fiatalemberként kerül Lászira, ahol is egy Hatala nevezetű téglamestert váltott fel. 1909-ben a színi Gedeon családnál szolgáló Mészáros Juliannát vette feleségül, akitől 9 gyermeke született. Közülük a három idősebb fiú (Károly, Ferenc és Gusztáv) illetve azok anyja – „aki úgy gyúrta a sarat, mint egy férfi” – segédkezett apjuknak a munkában. A téглаégető tulajdonosa a Gedeon család volt. Ebben az időszakban Gedeon Gusztáv (1860-1932)

(4. ábra), azt megelőzően – Hársasi Tibor elmondása szerint – annak apja, Gedeon László monogramjával készültek a téglák. Valójában Gedeon Gusztáv apját Kelemennek hívták. Nagyapja volt Gedeon Lajos. Így a Lászi pusztán gyártott téglák Gedeon Lajos (13-17. kép), majd később Gedeon Dezső (18-19. kép) monogramjával készültek.

Hársasi Tibor 1925-ben született, ezért az általa elmondottak a téglaegető utolsó éveire érvényesek. Ebben az időben a fő termékek a téгла mellett a cserép a kúpcserép és az alagszó volt. Az azokhoz szükséges agyagot helyben, a Varbócra vivő út melletti sekély gödrökből termelték ki. (A formákhoz szükséges homokkal együtt.) Az agyag először áztatógödörbe került – ebben a hegyről lefolyó csapadékot fogták fel egy sánccal – majd a sárprések egyike következett, melyek két egymástól 8 méterre álló, egyenként 2,5 méter magas faoszlopból álltak. Az oszlopokat gerenda kötötte össze, közepén for-gatható vasrúddal. A vasrúd végén voltak a kések, melyek az abroncsos fakádba helyezett agyagot dolgozták át. A szerkezet meghajtásáról a körbe járó lovak gondoskodtak. Külön sárprés volt a téгла és külön sárprés a cserép számára. A sárprésekből a kész anyag az alájuk tett furikba folyt, melyekkel egy pallón át tolták fel a vetőasztal-ra, ahol is a kevés számú forma felhasználásával elkészült a nyers-téгла, illetve cserép, amit szárítás után kiégettek.

Az alagsöveket két, három és hat collos méretben készítették. A készítésük egy kézzel hajtott présgép segítségével történt, mellyen a „GANZ és DANUBIUS” felirat díszelgett. Az égető kemence egy a nagyjából a negyedéig a földbe süllyesztett téglaeépítmény volt. Évente két-három égetés volt, s égetésenként egyszerre vagy 12.000 darab téglát, vagy 5-6.000 darab cserép és néhány ezer darab téгла készült el. A termelés a II. világháború végéig folyt.

Az égető romjai ma is láthatóak, bár a megmaradt három falrészlet – Hársasi Tibor elmondásával ellentmondva – nem téglából, hanem kőből készült. (5. ábra) Környékét elszórt alagsövek tömkelege tölti ki. (6. ábra) A cserép és falazó téгла, illetve az alagsövek mellett találunk még oszloptéglát és kályhacsempe töredéket is. A föld alatt, a valamikori égető belsejében kis, kifli alakú kemencetéglákat találunk. (20. kép) Ezeket az égetés után nem szedték ki. Valószínűleg a kereslet hiánya miatt.

3. ábra: A Gedeon-féle téglaégető Lászi pusztán a III. katonai felmérés térképén

4. ábra: Gedeon Dezső a családjával 1933-ban

5. ábra: A tégláégető romjai Lászi pusztán

6. ábra: Alagső maradványok a Lászi pusztai égető területén

Visszatérve az országos főútra Szendrő felé álljunk meg néhány pillanatra *Szalonnán*, a református templomnál. Első templomát a XII. században Tekus bán építette. Melyet a századok során többször is átalakítottak, bővítettek. Az 1970-es évek elején az egész templomot felújították. Ennek keretében a szentély padlóját lesüllyesztették az eredeti szintjére, illetve az ott talált téglákat visszaépítették bele. Jelenleg a padozatban négy darab pecsétetes téglát látható. Ezek közül a legjobban kivehető mintázatút a 7. ábra mutatja. (Az oldalfalon két darab, Perkupánál említett CP jelű téglát is beépítésre került.)

7. ábra: Visszaépített téglát a szalonnai református templom padozatában

Újabb néhány kilométer megtétele után megérkezünk *Szendrőbe*. Abba a kisvárosba, mely a XVI. század végétől a XVII. század elejéig élte fénykorát. Kezdeté egybe esett a török hódoltság legnagyobb kiterjedésével Magyarországon, vége pedig a török kiverése utánra datálható. A XVI. század közepén a török hódítás üteme felgyorsult. Ennek következtében Szendrő vára hirtelen a végvári rendszer második vonalába került. (Az első vonalat többek közt Eger és Ónod vára alkotta.) Az 1570-es évekre elengedhetelenné vált a szendrői vár megerősítése. 1577-ben nagyarányú építkezések kezdődtek, melyek számadáskönyvei a mai napig fennmaradtak. Tomka Gábor ezek alapján 2002-ben kelt tanulmányában megemlíti, hogy Gabriel Wag-

ner építészeti írnok 1582-ben az előző évi építkezésekből többek közt 47.000 db téglát vételezett be. A szendrői vár főkapitánya 1580-tól 1584-ig Claudius Russel, vicekapitánya pedig Rákóczi Zsigmond volt. Az intenzív építkezések ellenére az 1580-as évek végén megállapítják, hogy a vár rossz állapotban van, komolyabb ostrom esetén nem védhető. Ebben közrejátszott az is, hogy a vár két hegy közé a völgybe épült és mindkét hegyről ágyúval belöhető az egész területe. Az 1590-es években a mostani várhegyen új vár építésébe kezdtek.

Szendrőben került elő a 21. képen szereplő téгла. A jellegében azal megegyező R betűs téгла (22. kép) az abban az időben a szendrői uradalomhoz tartozó Varbócon, illetve Sajószentpéteren került elő. (23. kép) Az előző bekezdésben leírtak alapján véleményünk szerint ez a téglajel a Claudius Russel szendrői várkapitány által készített téglákat jelöli.

A török kiűzése után Szendrő elvesztette hadászati jelentőségét. Az uradalom birtokcsere útján 1694-ben gróf Csáky István kezébe kerül, aki egyrészt ide helyezi át birtokainak központját, másrészt a völgyben található vár helyébe, a mai Hősök terétől északra egy több emeletes, nagyrészt téglából készült kastély építésébe kezd. Az ehhez felhasznált CSC jelű téglája a 24. számú képen látható. Csáky István fiának, gróf Csáky Antalnak az 1764-ben bekövetkezett halálakor a család két részre szakadt. A későbbiekben a családnak mind a két ága szerepet játszott Szendrő történetében, mint birtokos.

Az idősebb fiú, gróf Csáky János (1745-1806) még az építkező birtokosok közé tartozott. Erről tesznek tanúbizonytságot a 25-31. számú képeken látható téglabélyegei is. Az ő unokája, gróf Csáky Zsigmond (1808-1873) viszont már a családi vagyon elherdálásában „jellekedett”. Előbb csak a birtok egy részét volt kénytelen bérbe adni Pallavicini Roger örgróf részére, majd az örgróf a feleségét is elszerezte és Csáky Zsigmond mind a birtokról, mind a feleségéről lemondott az örgróf javára. Tette mindezt a feltétellel, hogy Pallavicini, Csáky mindkét gyereket, Zsigmondot és Hyppolitot is a nevére veszi. A Csákyaknak erre a tevékenységére utal a csáki szalmája szólásunk is.

Pallavicini Roger újra az építkező birtokosok közé tartozott. Erre bizonyíték a 32. képen látható téglája is, melyből többek közt a Szendrőn található családi kripta is épült. Halála után birtokait nem

saját szülött fiára, hanem az örökbefogadott Csáky Zsigmondra hagyta, aki a Pallavicini-Csáky hercegi család megalapítója lett.

Gróf Csáky Antal másodszülető fia Csáky Antal (1746-1806) volt a család másik ágának megalapítója. Téglajelük, a CAC betűkombináció a 33-37. képeken található. Annak eldöntése, hogy melyik köthető az idősebb Antalhoz és melyik a fiához véleményünk szerint nem lehetséges. A család ezen ágának gyarapodását az is mutatja, hogy a városban viszonylag nagy számban lelhető fel az unokának, gróf Csáky Lászlónak a monogramjával (GCL) ellátott téglák. (38. kép)

A téglák készítése valószínűleg a 3. katonai felmérés térképén a Szalonna felé vezető út mellett, a Csehi malomnál jelzett téglavető volt. (8. ábra) A városban az itt gyártott téglák mellett jelentős számban lehet találni más településeken készített és később ideszállított téglákat is. A környező Edélényből, Szendrőládból származó téglák mellett találtunk miskolci söt katymári téglát is.

8. ábra: A szendrői téglavető a III. katonai felmérés térképén

Szendrőtől pár kilométerre, keletre található két település, **Galvács** és **Abod**. Mindkét település Csáky birtok volt. Ezek közül a galvácsi

birtokrészt 1867-ben előbb bérbé veszi, majd később megvásárolja Glatter Henrik szendrői lakos, aki hamarosan intenzív fejlesztésbe és építkezésbe kezd. Téglajele a 40. képen látható. Abod továbbra is Csáky kézen maradt. Az ott fellelt GP jelű téglák (41-43. kép) Pallavicini Roger örökösét, Pallavicini-Csáky Zsigmondot takarják. Ezt támasztja alá az a 1892-ben felvett határleírás, amely a birtokost rendre gróf Pallavicininek titulálja.

Szendrőlől útban Edelény felé áthaladunk *Szendrőládon*. Azon a településen, melynek református lelkésze 1884 és 1906 között Almássy Lajos volt, aki a hívek lelkének ápolásán túl téglá és cserépkészítéssel is foglalkozott (9. ábra) Az építőanyagok gyártását a falutól keletre fekvő Tóharaszton végezték, ahol a téglagyár mellett pezsgő élet folyt. Termékeik közt a falazótéglák mellett (44. kép) a gépi cserép (45. kép) is megtalálható volt, ami azt mutatja, hogy az üzem gépekkel is jól volt felszerelve. A termelés megindításának dátumát nem ismerjük. A termelést valamikor 1896 után fejezték be, mivel ekkor üzembe helyezték a Bódva-völgyi vasutat, amely helybe hozta a konkurens miskolci és edelényi gyárak termékeit. Mára az egész üzemből csak az agyag kinyerésére szolgáló gödrök maradtak meg, vízzel feltöltődve. (10. ábra)

Utunk utolsó előtti állomása *Edelény*, melynek fő látványossága a most felújított kastély. A kastély építését báró L'Huillier kezdte az 1700-as évek elején, mely a báró halála után 2 évvel 1730-ban fejeződött be. Az épület téglából készült, amihez a téglákat a helyi tégláégetőben készítették. Ezt az égetőt az 1721. május 28-án kelt összeírás is említi. (6) A báró halála után a kastély a birtokkal együtt lánya L'Huillier Mária Terézia örökölte, akit „fiúsítottak” az öröklés érdekében. Őt gróf Forgách Ferenc vette feleségül. Ebből a frigyből két lány született, Ludmilla és Franciska. A kastélyt és a birtokot a szintén „fiúsított” Ludmilla örökölte, aki gróf Dessewffy Ferenchez ment férjhez. A két gróf folyamatosan építette, bővítette a kastélyt. Ennek ellenére a felújítás során egyetlen olyan téglá sem került elő, amely bélyeges lett volna és a három tulajdonos valamelyikéhez lehetne kötni.

Változást ezen a téren Forgách Ludmillának a gróf Esterházy Istvánnal 1763-ban – első férje halálát követően – kötött második házassága hozott. Esterházy egyrészt gondoskodott a kastély belső fala-

inak kifestéséről, illetve jelentős mennyiségű gazdasági épületet építetett. Ez utóbbihoz hatalmas mennyiségű téglát készítettek, amelyeket már az ES monogrammal láttak el. (46-51. kép) Tudomásunk szerint ezek a gazdasági épületek mára jórészt bontásra kerültek, az abból kitermelt téglákat pedig újra beépítették. Ma már másod, esetleg harmad beépítések bontásából lehet találni.

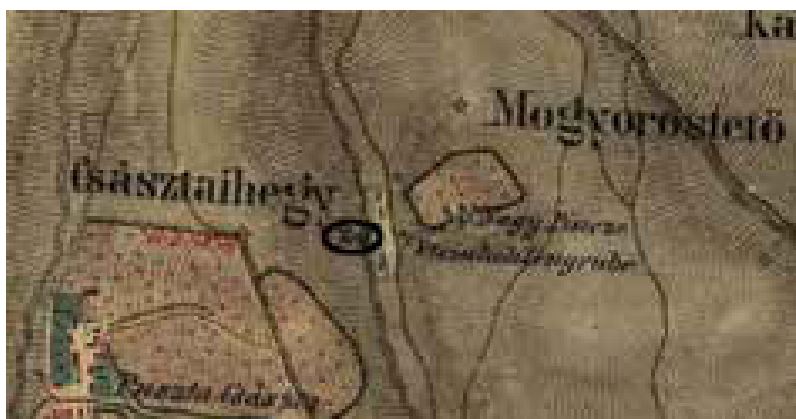
A II. katonai felmérés térképén a Császtai hegy és Mogyorósetető közti Nagy völgyben találjuk a tégláégetőt. (11. ábra) Valószínűleg már a kastély építéséhez is itt készültek a téglák. A tégláégető helyén jelenleg sűrű, szinte átjárhatatlan bozót van. Viszont továbbra is megvan a térképen jelzett „Nagy Pincze”. Jelenleg nem látogatható, mivel az a denevérek telelő helye, s ezért azok védelmében minden bejáratát lezárták. A pince fala ES jelű Eszterházy-téglákból lett kirakva. A 12. ábrán látható a pince alaprajza. Az alaprajz bal alsó sarkában látható a pinceház, illetve a 13. ábrán annak fényképe 1988-ból. Ez is mutatja, hogy mennyire nagy a „Nagy Pincze”. (Az épületnek ma már csak a romja látható.)

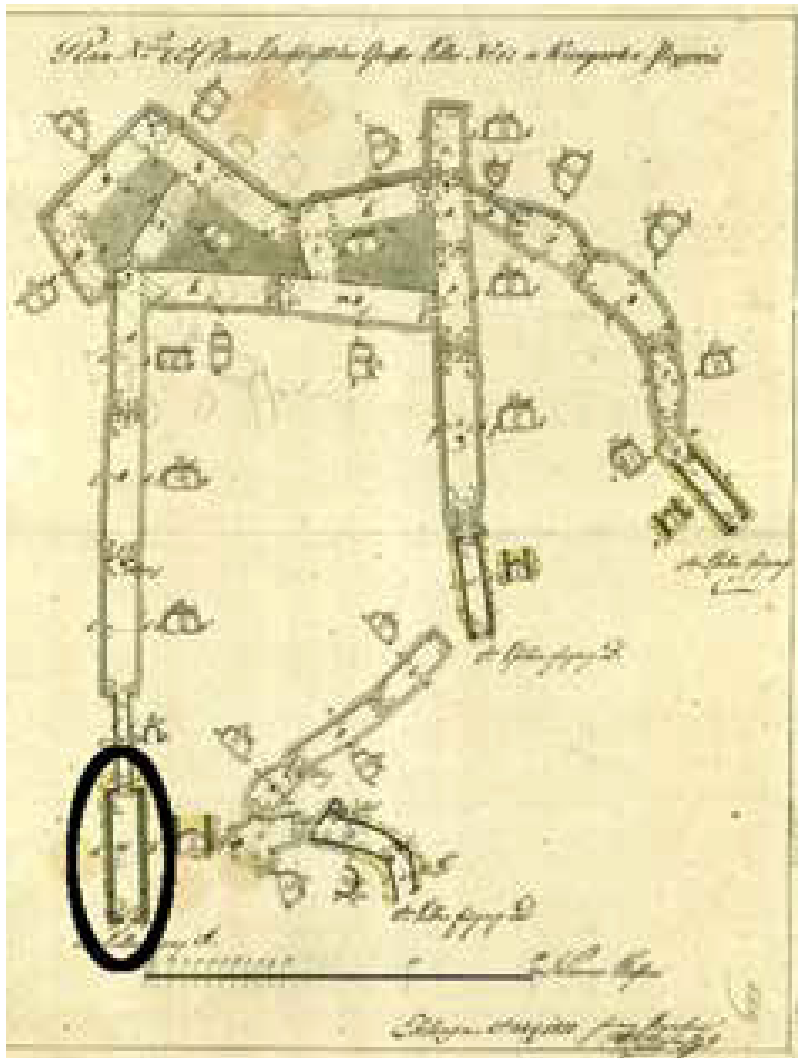
9. ábra: Almássy Lajos szendrői református lelkész és téglagyáros

10. ábra: A volt Almásy tanya téglagödre napjainkban

11. ábra: Az edelényi tégláégető a II. katonai felmérés térképén

12. ábra: A „Nagy Pincze” alaprajza 1820-ból

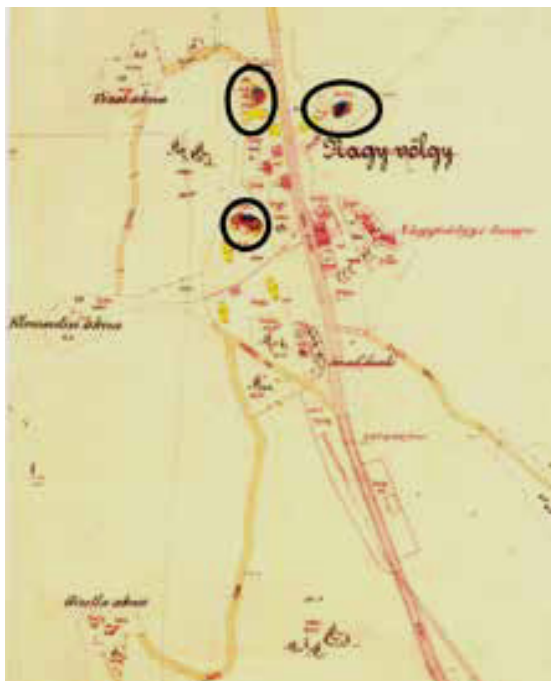

13. ábra: A mogorósi viccellérház (1988)

A téглаégető mellett több szénbánya is volt. E mellett itt laktak a téglagyári munkások és a bányászok is. Barlanglakásokban, illetve kő és téгла vegyes felhasználásával készült házakban. Az edelényi római katolikus anyakönyvben az alábbi téglások szerepelnek:

- Valus János 1851, 1852
- Vojtek téglás, Múcsony, 1869
- Remecz József, Nagyvölgy, 1877
- Molnár Márton, Edelény bánya, 1883
- Zasztempa Leo, Nagyvölgy, 1884
- Vojtek Brazga György 1889
- Zsembivics János 1871
- Kassai József 1872
- Szasinszki László Edelény-Pást, 1875
- Forgács György 1876
- Remecz József, Nagyvölgy, 1879
- Kun János, Diósgyőr, 1885, 1887

- Boglya János, Edelény, 1885
- Lakatos Franciska, Nagyvölgy, 1891
- Balogh Károly, Nagyvölgy, 1891, 1893
- Földeák István Nagyvölgy, 1904, 1911
- Génya Aranka, Múcsony, 1910
- Lippai Márton, Edelény, 1910
- Mártony Mária, Múcsony, 1911
- Kovács János 1911
- Kalász János, Múcsony, 1912
- Jancsurák József, Disznóshorvát, 1914
- Bogár Erzsébet, Nagyvölgy, 1916
- Horváth Lajos, Nagyvölgy, 1917

14. ábra: Agyaggödörök a Nagyvölgyben (1892)

Ebből a felsorolásból is látszik, hogy gyakorlatilag a múlt század első két évtizedében is még a Nagyvölgyben folyt a téglagyártás. Ugyanezt bizonyítja az 1892-es térképrészlet is, melyen jól kivehetők a téglagyári gödrök (14. ábra). Természetesen azért közben zajlottak az események. Gróf Eszterházy halála után a birtokot Forgách Ludmilla első házasságából született fia, gróf Dessewffy Ferenc örökölte. Az Ő nevéhez fűződik az a jelentős tett, hogy az ősök által összegyűjtött adósságot visszafizette. Utód nélkül hunyt el, így a birtok a fiskusra szállt. (Még az öreg gróf Dessewffy végrendeletének megfelelően egy kisebb birtokrész, a Sági uradalom gróf Dessewffy Sámuelre szállt. Az ő téglája látható az 53. képen)

Az államkincstártól a teljes birtokot herceg Coburg vásárolta meg. Bár nem ez volt a legjelentősebb birtokuk, de ők építették meg Edelényben az ország egyik első cukorgyárát. Természetesen a téglagyártást is tovább folytatták, mint azt az 54-65. képen látható téglák is bizonyítják. Ezeket a cukorgyár építése mellett többek közt a magtárak és egyéb gazdasági épületek építésénél használták fel.

A cukorgyárat a hozzákapcsolódó szénbányákkal és a tégláégetővel együtt két bajor származású bécsi üzletember, Schoeller Eduárd és Reich Gotthold vette bérbe. Schoeller és Reich tégláit a 66-71. képeken mutatjuk be. A bérletnek a világméretű cukorválság vet véget. A gyárat 1892-ben bezárták, így újra herceg Coburg kezelésébe kerül a birtok. A herceg 1903-ban az akkor Edelényben épülő római katolikus templom építéséhez 320000 db téglát ajándékozott.

1918-ban működési engedélyt kapott az Edelényi Kőszénbánya Társulat Rt. téglagyára. A téglagyártás helyszíne a mai vasútállomás mellett volt, melyet Coburg hercegtől béreltek. 1926-ban 12 alkalommal működött. 1931-ben kereslet hiányában szüneteltették a termelést, majd a zsidótörvények életbe lépésekor – tekintettel a cég tulajdonosaira – állami tulajdonba került. A háború után már nem működött tovább. Bár a 72-72a képen látható téglabélyeg elolvasása nem sikerült, de sejtésünk szerint ehhez a gyárhoz köthető. Más edelényi téglákat a 73-82. képeken mutatunk be.

Ha Edelényt a finkei városrészen keresztül hagyjuk el, akkor Borsodszirák után **Boldvára**, utunk utolsó állomására jutunk. A település közepén a XII. században bencés apátsági templom épült, mely arról volt híres, hogy itt írták a Halotti beszédet. A templom teljes

egészében téglából épült. Jelenleg a reformátusok használják. (15. ábra)

A település birtokosa a XVIII. századtól a Szathmáry Király család volt. Kastélya jelenleg felújítás alatt áll. Az épületben talált téglákat a 83-87. képeken láthatjuk. A téglák valószínűleg helyben készültek. Ezt támasztja alá az is, hogy az 1. katonai felmérés térképe a mai temető helyén tégláégetőt jelez. (16. ábra)

Boldvától délre a Bódva beleömlik a Sajóba, ami a Bódva-völgy és utunk végét jelenti.

15. ábra: A boldvai református templom

16. ábra: Boldva tégláégetője az I. katonai felmérés térképén

1. kőp: D' PB (calis) félirat - ismeretlen, LH: Jász, leg. Laki-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

2. kőp: MD' KD félirat - ismeretlen, LH: Somodi, leg. Laki-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

3. kőp: MD' KD félirat - ismeretlen, LH: Somodi, leg. Laki-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

4. kőp: D' CIK félirat - Comes Iosephas Keglevich, LH: Torma, leg. Laki-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

5. kőp: D' CK félirat - Comes Keglevich, LH: Torma, leg. Laki-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

6. kőp: D' stúbius ME félirat - Esterházy Miklós, LH: Bódvaváros, leg. Koleszár K. & Török L. coll. Török L.

7. kőp: D' AB félirat - Anton Barger, LH: Bódvaváros, leg. Koleszár K. coll. Török L.

8. kőp: D' CK félirat - Gróf Keglevich, LH: Bódvaváros, leg. Laki-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

9. kőp: M' CKRU félirat - Gróf Keglevich Rákóczi Úrszék, LH: Bódvaváros, leg. Laki-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

10. kőp: MM' CKRU félirat - Gróf Keglevich Rákóczi Úrszék, LH: Bódvaváros, leg. Laki-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

11. kőp: D' CP félirat - ismeretlen, LH: Fertőszentmiklós, leg. Laki-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

12. kőp: D' CP félirat - ismeretlen, LH: Fertőszentmiklós, leg. Laki-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

13. kőp: D' CL félirat - Gedeon Lajos, LH: Lánypusztán, leg. Juhász I. coll. Török L.

14. kőp: D' CL félirat - Gedeon Lajos, LH: Lánypusztán, leg. Laki-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

15. kőp: D' CL félirat - Gedeon Lajos, LH: Lánypusztán, leg. Laki-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

16. kőp: M' CL félirat - Gedeon Lajos, LH: Lánypusztán, leg. Laki-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

17. kőp: M' CL félirat - Gedeon Lajos, LH: Lánypusztán, leg. & coll. Koleszár K.

18. kőp: MM' GD félirat - Gedeon Demé, LH: Lánypusztán, leg. Laki-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

55. kép: D' HC féltér - Herceg Coburg, LH: Edeleány, leg. Lakt-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

56. kép: D' HC féltér - Herceg Coburg, LH: Edeleány, leg. Lakt-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

57. kép: D' HC féltér - Herceg Coburg, LH: Edeleány, leg. Lakt-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

58. kép: D' HC féltér - Herceg Coburg, LH: Edeleány, leg. Lakt-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

59. kép: D' HC féltér - Herceg Coburg, LH: Edeleány, leg. Lakt-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

60. kép: D' előlét HC féltér - Herceg Coburg, LH: Edeleány, leg. Lakt-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

61. kép: D' HC féltér - Herceg Coburg, LH: Edeleány, leg. Lakt-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

62. kép: MD' HC féltér - Herceg Coburg, LH: Edeleány, leg. Lakt-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

63. kép: MM' HCEU féltér - Herceg Coburg Edeleány Uradalma, LH: Edeleány, leg. Lakt-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

64. kép: MM' HCEU féltér - Herceg Coburg Edeleány Uradalma, LH: Edeleány, leg. Lakt-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

65. kép: MM' HC féltér - Herceg Coburg, LH: Edeleány, leg. Lakt-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

66. kép: D' RS féltér - Schüller & Reich, LH: Edeleány, leg. Lakt-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

67. kép: D' RS féltér - Schüller & Reich, LH: Edeleány, leg. Lakt-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

68. kép: D' RS féltér - Schüller & Reich, LH: Edeleány, leg. Lakt-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

69. kép: D' RS féltér - Schüller & Reich, LH: Edeleány, leg. Lakt-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

70. kép: D' RS féltér - Schüller & Reich, LH: Edeleány, leg. Lakt-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

71. kép: D' RS féltér - Schüller & Reich, LH: Edeleány, leg. Lakt-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

71a. kép: D' RS féltér - Schüller & Reich, LH: Edeleány, leg. Lakt-Lukács L. & Török L. coll. Török L.

Felhasznált irodalom

Bél Mátyás: Torna vármegye leírása. In. Rémiás Tibor (szerk.): Torna vármegye és társadalma 18-19. századi források tükrében. Bódvaszilás-Miskolc, 2002. 51-110. p.

Borovszky Samu: Magyarország vármegyéi és városai. Abaúj-Torna vármegye és Kassa. Budapest, 1896.

Jekelfalussy József: Magyarország népességi statisztikája. Budapest, 1884.

Pesty Frigyes: Borsod vármegye leírása 1864-ben. Sajtó alá rendezte és a bevezető tanulmányt írta: Tóth Péter. Herman Ottó Múzeum – II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár – Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár. Miskolc, 1988.

Tomka Gábor: Szendrő várai. In. Veres László – Viga Gyula (szerk.): Szendrő monográfiája. Szendrő Város Önkormányzata. Szendrő, 2002. 125-164. p.

(Forrás: Jeles téglák, jeles emlékeink 10. A XIII. és XIV. Bélyeges Téglá Napok előadásai. Monarchia BTE. Baj, 2016. 125-134. p.)

Tartalom

Az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulója	5
Emléktábla avatás a „málenkij robotra” elhurcolt edelényiek emlékére	18
A Tanuszoda alapkövének elhelyezése.....	23
Szatmári Tamás Gondolatok Szádvár 1567-es ostromáról.....	26
25 éve nyílt meg a Borsodi Tájház első kiállítása.....	40
30 éve telepítették az Aggteleki Nemzeti Parkba a Hucul ménest.....	43
Dénes György Szalonna Árpád-kori templomának 1906. évi képe Pörge Gergely rajzain	47
125 éve hunyt el gróf Csáky László az 1848-49-es szabadságharc kormánybiztosa	55
Laki-Lukács László A miklósvári Miklós család	59
160 éve született Miklós Ödön.....	63
300 évvel ezelőtt kezdődött az edelényi kastély építése	67
Laki-Lukács László – Török László Bódva völgyi téglák	72

